

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗВО УКРАЇНСЬКИЙ КАТОЛИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФІЛОСОФСЬКО-БОГОСЛОВСЬКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра богослов'я

Магістерська робота

ОЦІНКА « ТРАНСФОРМАЦІЇ МАСКУЛІННОСТІ» ЗА УМОВ
ПОШИРЕННЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ ЗГІДНО З ВЧЕННЯМ
КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ

Студент 6-ого курсу: Богдан Коцан

Науковий керівник: Юрій Мартинюк

докторант з морального богослов'я (біоетика)

Львів 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I	6
МАСКУЛІННІСТЬ ЯК КАТЕГОРІЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ	6
1.1 Витоки та сфера застосування поняття маскулінності	6
1.2. Токсична та гегемонна маскулінність	11
1.3 Гендерна ідеологія в освіті	15
РОЗДІЛ II	20
СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	20
2.1 Статевість як підставовий вимір чоловічої ідентичності	20
2.2 Значення чоловічої ідентичності у створенні подружжя і сім'ї	26
2.3 Значення чоловічої ідентичності у поза-сімейному суспільному просторі	33
РОЗДІЛ III	38
ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	38
3.1 Становлення чоловічості в ранньому віці	39
3.2 Становлення чоловічості у підлітковому віці	44
3.3 Формування чоловічості у дорослому віці	49
ВИСНОВКИ	57
СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ	60

ВСТУП

Теперішній час є насичений та переповнений різною інформацією та термінологією, яка стає звичною для сучасної людини. Проте, якщо аналізувати критично, то побачимо, як певна інформація або визначення висвітлюються не коректно. Одним із таких некоректних, або ж і зовсім викривлених понять, є проблема розуміння чоловіка та його усвідомлення в соціумі. Викривлене розуміння чоловічості та поширення невідповідного значення «маскулінності», призводить до нищення чоловіка, його буття та, зрештою, ролі в цьому світі. Один з відомих так званих дослідників гендерної ідеології R.W.Connel є яскравим прикладом нездорового розуміння чоловічості. Він є австралійським дослідником у галузі гендерної ідеології, який, будучи чоловіком, під впливом викривленого поширення поняття чоловічості, змінив стать та поширює думку, що поняття «маскулінності» та «фемінності» не мають статевого забарвлення, а окреслюють соціальну роль тієї чи іншої статі.

Одними з основних завдань цієї магістерської роботи є дослідження та аналіз здорового та правдивого значення «маскулінності», відстеження та аналіз процесу трансформації поняття «маскулінності». Серед завдань – дати адекватну відповідь, яка стосується суті чоловічого буття з боку як соціології, біології, психології, так і християнської антропології.

Актуальність нашого дослідження зумовлена потребою розуміння поняття «маскулінності» та потребою об'єктивного погляду на це поняття у сучасному світі.

Досліджуючи особливості поняття, розуміючи суспільний інтерес до теми, виокремлюємо у дослідженні такі **аспекти**, як-от: функціональний, якісний, формально-змістовий, історичний.

Функціональний аспект полягає в особливостях зв'язку поняття «маскулінність», його місця в сучасному світі. Якісний аспект вказує на теоретичний матеріал, що використовуватиметься нами під час дослідження і є допоміжним у розкритті теми. Історичний дає змогу дослідити розвиток поняття від моменту його зародження і до сьогодні.

Об'єктом нашого дослідження є поняття «маскулінність» та зміст трансформації поняття «маскулінності» в контексті поширення гендерної ідеології.

Предметом нашого дослідження є сутність чоловічості та її прояви відповідно до засад християнської антропології.

Джерелами фактичного матеріалу є попередні дослідження на тему «маскулінності», українських та чужоземних авторів. З-поміж досліджень варто виокремити Дж. Піттерсона, І. Кон, Ю. Августин, Г. Кубі, Т. Марценюк, М. Маєрчик.

Мета – дослідити поняття «маскулінність», проаналізувати розуміння його значення, виявити різні аспекти «маскулінності» та поглянути на зміни які спричинилися до сучасного вигляду поняття «маскулінності».

Для реалізації мети необхідно виконати такі **завдання**:

- визначити значення поняття «маскулінність», його вплив на наше життя;
- проаналізувати етапи розвитку аналізованого поняття, його трансформацію та сучасний контекст цього поняття;
- порівняти психологічні, духовні, біологічні та соціальні окреслення маскулінності, взявши до уваги інші дослідження науковців.

Методи, за допомогою яких здійснюватиметься наукове дослідження:

- метод аналізу, який допоможе виокремити суттєве і несуттєве у доліджуваному понятті;
- метод моделювання, що дасть змогу більш поглиблено дослідити об'єкт наукового інтересу;
- історичний метод, який допоможе вивчити розвиток об'єкта, процеси його формування.

Практичне значення магістерської роботи полягає у можливості надати об'єктивне та здорове розуміння чоловічості, яке, своєю чергою, дасть змогу насправді зрозуміти суть та місце чоловіка у сучасному світі. Це допоможе

читачеві об'єктивніше поглянути на сферу чоловічості та навчить розрізняти сутнісне поняття «макулінності» від того, яке спроектоване в суспільній думці у вигляді соціальних конструктів під впливом гендерної ідеології.

У першому розділі цієї роботи ми будемо розглядати основні поняття «маскулінності» та джерела її виникнення. Також поглянемо на викривлене розуміння «маскулінності», спричинене поширенням гендерної ідеології.

У другому розділі ми спробуємо розкрити суть чоловічої статевої та її прояви в суспільному просторі. Також проаналізуємо роль чоловіка у сім'ї, його ставлення до виховання дітей, його позиція як голови сім'ї. Також спробуємо розкрити суть чоловіка у ставленні до своєї дружини.

У третьому розділі ми більш детально сконцентруємо свою увагу на процесах формування чоловічої ідентичності від народження до етапу «пізньої зрілості». Аналіз формування чоловічої ідентичності буде представлений з точки зору психології, соціології, біології та педагогіки.

Для кращого аналізу теми ми використовуватимемо праці відомих та провідних дослідників у галузі «маскулінності». Із-поміж них чільне місце посідає І. Кон, який ще на просторах колишнього Радянського Союзу досліджував поняття «маскулінності», місце і роль чоловіка у соціальному вимірі. При цьому ми неодноразово звертатимемося до літератури на психологічну тематику та сучасних психологів, які працюють у галузі статевої ідентичності. Одним із таких представників є Д. Пітерсон – психолог, дослідник питання чоловічості у сучасному сприйнятті. Завдяки цьому ми краще зможемо провести аналіз цієї теми, поглянувши на чоловіка з усіх вимірів його буття. Одними з основних джерел є документи та інші напрацювання Католицької Церкви. Церква завжди стояла і буде стояти на захисті справжнього та об'єктивного розуміння поняття чоловічості, а тому для нас є важливі думки та праці Церкви, які безпосередньо стосуються нашої теми.

РОЗДІЛ I

МАСКУЛІННІСТЬ ЯК КАТЕГОРІЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ

1.1 Витоки та сфера застосування поняття маскулінності

У сучасному світі гендерна ідеологія впродовж певного проміжку часу набрала неабиякий розвиток. Починаючи від безневинних феміністичних рухів, закінчуючи повної підміною поняття людського буття. Гендерна ідеологія, входячи в наше суспільство, намагається насаджувати людини нездорові та хибні уявлення як про людську статевість, так і про людину в цілому. Ця ідеологія вносить деструкцію не лише в людську психіку, але і в нашу духовність, в результаті чого людина стає дезорієнтованою та самотньою, залишаючись сам на сам з цією ідеологією.

Повертаючись до витоків розвитку гендерної ідеології, ми побачимо два основні поняття, а саме: маскулінність, та фемінність. Саме ці поняття стали поштовхом до появи феміністичного руху, а відтак дає поштовх зародження гендерної ідеології.

У сучасному світі феномену маскулінності приділяють неабияку увагу. Це зумовлено зміною нівелізації ролей, а точніше кажучи, стиранням меж між традиційно суспільними ролям чоловіка і жінки, тобто переймання на себе функцій і обов'язків, які в минулому приписувались протилежній статі. Але для того, щоб зрозуміти суть маскулінності, варто почати з визначення самого поняття. R.W.Connel, австралійський спеціаліст з дослідження гендерної ідеології, який розвиває та представляє ліберальну та про гендерну позиції, вважає, що поняття «маскулінності» чи «фемінності» не мають статевого забарвлення, а окреслюють соціальну роль тої чи іншої статі¹. Якщо спробуємо довідатись про визначення маскулінності з гендерного словника, який широко популярний серед прихильників ліберальних течій, то побачимо, що маскулінність там описується як «комплекс тілесних, психічних, і поведінкових

¹Див. Connell R. *Masculinities* – Berkeley. California 1995, 7 [PDF].

особливостей, що розглядаються як чоловічі»². Якщо подивитися до психологічного словника, то там побачимо, що «маскулінність – це наявність у особи жіночої статі рис особистості, які в своїй сукупності відносяться традиційно до чоловічих»³. З цього випливає, що, порівнявши всього декілька джерел, неможливо побачити єдину та конкретну відповідь на запитання, що таке маскулінність. Проте вищезгадані джерела мають спільну думку, що маскулінність - це соціальний конструкт, який направлений на певні очікування стосовно чоловічої статі.

Поняття маскулінності бере свій початок з формування так званих чоловічих рухів, які існували у 70-х роках ХХ століття. Особливу увагу на це звертає російський соціолог та дослідник маскулінності Ігор Кон.⁴ У своїй книзі «Чоловіки, які змінюються у мінливому світі» автор стверджує, що питання про створення чоловічих студій з'явилося в результаті поширення феміністичної течії, яка від захисту жіночих прав почала поступово привласнювати собі соціальні ролі та атрибути чоловіка⁵.

Рух фемінізму в історичному контексті відбувався у три етапи які стосувалися боротьби за рівність прав жінок у соціальному середовищі. Суфражизм – це перша хвиля фемінізму, яка виникає у ХІХ столітті.

Це було пов'язано з поширенням демократичного ладу в Європі та Америці. Водночас організований жіночий рух з'являється аж у ХІХ столітті. Жіночий активізм був пов'язаний з різними аспектами суспільного буття: боротьба за скасування рабства, рух за тверезість, різноманітна благодійність (догляд за немічними, організація притулків для сиріт тощо) і в підсумку – боротьба за виборче право. Жінок, що вимагали права голосу називали суфражистками *suffrage* – виборче право⁶.

Другий етап розвитку феміністичного руху припадає на 50 – 60 ті роки. Жінки добилися цивільного права на рівні з чоловіками, статус жінки також по великій мірі у суспільстві був на рівні з чоловіками. Проте ця хвиля славиться власне не так уже рівністю прав жінок у суспільстві, але перетворюється на

² *Маскулінність* // a-z-gender.net (8.02.2020).

³ Синявський В. *Маскулінність* // *Психологічний словник*, 2007 [PDF].

⁴ Див. Кон І. *Мужчина в меняющемся мире*. Москва 2009, 47 [PDF].

⁵ Див. Там само, 47.

⁶ Чорна М. *Фемінізм, історія реконструкції жіночості* // c4u.org.ua (8.02.2020).

ідеологію, поширену через бажання знести патріархальну структуру⁷. Поштовхом такого радикального фемінізму стала книга французької Симони де Бовуар «Друга стаття», видана у 1949 році.

Саме ця праця засвідчила появу неофемінізму (який відкриває 3-й етап розвитку фемінізму), основними ідеями якого є: боротьба не за отримання рівних прав (фактично в усьому світі вони є однаковими), а за рівні можливості; виклик патріархальній культурі з метою не тільки змінити становище жінок, а й ревізувати всі можливості соціальної реальності, всі сфери буття⁸.

Отже, можемо побачити, як феміністичний рух, повільно перетворюється на гендерну ідеологію. Натомість друга хвиля плавно переходить в третю, яка триває досі. Слід зазначити, що теперішній фемінізм уже навіть не нагадує той, який був під час першої хвилі. Більшість дослідників третю хвилю називають «постфемінізмом» - «Постфемінізм приділяє значну увагу тим ідентичностям, котрі не є «чіткими», виходячи за межі «білої гетеросексуальної фемінності жінок середнього класу»⁹. Іншими словами, третя хвиля фемінізму породила власне саму гендерну ідеологію, яка не має нічого спільного з правами чоловіка та жінки. Така ідеологія намагається бути владною та тоталітарною, викривлюючи здорове та незбочене розуміння людської статевої та людського буття.

Практично не можна говорити про маскулінність, оминаючи фемінність, і навпаки. «Важливо, що фемінізм – не лише для жінок і про жінок, він також зачіпає чоловіків і не відбувся б без їхньої участі»¹⁰. У сучасному уявленні фемінність і маскулінність сприймають і трактують як таке, що властиве лише жінкам (фемінність) і чоловікам (маскулінність). Проте це не зовсім так. Саме розуміння фемінності та маскулінності включає в себе низку рис, які притаманні людині в цілому. Відтак ознаки, які приписують фемінності, риси часто притаманні чоловікам, і навпаки: риси маскулінності можуть бути і в

⁷ Див. *Фемінізм, історія реконструкції жіночості*.

⁸ Гришко В. *Історичні передумови гендерної нерівності у суспільстві // Підприємництво, господарство і право* 2 (2019), 143 [PDF].

⁹ Див. Корєєва Т. *Постмодерністський фемінізм, «пост фемінізм», фемінізм третьої хвилі, // sg-sofia.com.ua* (8.02.2020).

¹⁰ Марценюк Т. *Гендер для всіх, виклик стереотипам*. Київ 2017, 28.

РОЗДІЛ I: МАСКУЛІННІСТЬ ЯК КАТЕГОРІЯ ГЕНДЕРНОЇ ІДЕОЛОГІЇ

жінок. Це зумовлено тим, що такі риси не є вродженими та сталими, вони формуються в результаті засвоєння соціальних ролей та очікувань суспільства від конкретної статті.

І хоч твердженням про полярність жінок і чоловіків переповнено наш щоденний простір, годі знайти бодай одну характеристику, що була б притаманна геть усім жінкам і жодною мірою жодному чоловікові, або геть усім чоловікам і жодній жінці¹¹.

Поняття чоловічості та жіночності також залежить від впливу культури та середовища, в якому перебувають особи. Наприклад, у європейській культурі будуть одні уявлення про чоловічість, а вже в африканських – зовсім відмінні від перших¹². У суспільстві формуються тренди та певні ідеї, яким потрібно слідувати обом статям, іншими словами це певна роль, яку виконують чоловіки та жінки відповідно до вимог суспільства. Відтак суспільство потребує таких рис маскулінності, як-от: впевненості, стійкості, сили, впливового та самобутнього лідера, який стоїть на вершині ієрархічної ланки. Характеристики фемінності, тобто жіночості, навпаки стосуються скромності, ніжності, нерішучості та покірності¹³. Дивлячись на такі історично сформовані риси, які часто приписують тій чи іншій статті, власне і виникає питання про нерівність чоловіка і жінки. Отож такі риси, які вважаються характерними як для жінок, так і для чоловіків, насправді притаманні двом статтям. Чому ж у сучасному світі питання маскулінності та фемінності набирають такого розголосу та ажіотажу? Прихильники традиційних та ліберальних поглядів пропонують протилежні рішення і аргументації, що стосуються сприйняття цих понять.

Якщо спробувати критично глянути на суть гендерної ідеології, то ми можемо побачити, що вона тісно переплітається з суттю соціального конструктивізму. Соціальний конструктивізм за основу бере знання людини

¹¹ Маєрчик М. *Гендер для медій, підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей*. Київ 2003, 17.

¹² Див: Кімелл М. *Гендерное общество*, Москва 2006, 41 [PDF].

¹³ Див. Міністерство соціальної політики України. *Сучасне розуміння маскулінності : ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок*. Київ 2018, 18 [PDF].

про ту чи іншу річ і демонструє її як знання всіх людей які перебувають у спільній соціальній площині.

Теорія соціального конструктивізму стверджує , що весь сенс соціально створений. Соціальні конструкції можуть бути настільки вкоріненими , що вони відчують себе природно, але вони такими не є . Замість цього, вони є винаходом даного суспільства і таким чином , неточно відображають дійсність¹⁴.

Як висновок, ми можемо ствердити, що гендерна ідеологія виходить з суті соціального конструктивізму, адже за суттю вона є точною копією. Гендерна ідеологія також є надуманим соціальним конструктом, який належить прихильниками ліберального світобачення світу. Це свого роду штучно видуманий механізм, який насильницьким методом пропагують через різного роду тренди, соціальні конструкти, які мали б відповідати очікуваним результатам. Ця ідеологія є продуктом соціальної думки вузького кола, який не є правдивим та не витікає із самої природи людського буття. Суть гендерної ідеології проявляється в бажанні сприймати їхню надуману концепцію про нівеляцію статі як за єдину і правильну. Вони зі всіх сил намагаються переконати людину в тому, що стать як така не відіграє ніякої ролі в житті людини, а, як висновок, при всій волі та бажанні людини з легкістю можна позбутися своєї статевої ідентичності.

У книзі «Чоловіки у мінливому світі» російського соціолога та дослідника Ігоря Кона присвячений цілий розділ темі про зміну гендерного порядку у світі. Саме зміна гендерного порядку є причиною того, що маскулінність втрачає свої якості та атрибути, які існували раніше. «Головним історичним суб'єктом і носієм соціальних змін, які ламають первинний гендерний порядок, є не так чоловіки, як жінки, соціальна діяльність і психіка яких змінюється значно швидше та радикальніше ніж це відбувається у чоловіків»¹⁵. Як не дивно саме жінки ламають той тип і структуру в соціумі, яка функціонувала століттями поспіль як непорушна і єдина. Власне через становлення жінки у суспільстві на

¹⁴ Соціальний конструктивізм, визначення // Greelane. com (08.02.2020).

¹⁵ Кон И. Мужчина в меняющемся мире, 103.

рівні чоловіка, а часто і соціально вище за чоловіка, викликає у чоловіка «кризу маскулінності», яка приводить до різних неприємних наслідків з боку поведінки чоловіка. Жінка забирає у чоловіка ієрархічне уявлення про побудову суспільства, створюючи невизначені та неструктуровані рамки рівноправ'я та вседозволеності. Жінка намагається «скинути» чоловіка також і на політичній арені, що змушує, своєю чергою, поводитись жорстокіше. Усе це спровоковане нібито на ґрунті рівних прав та обов'язків чоловіків і жінок, змушує чоловіка поводитися агресивно та захищати свою маскулінність, часто крайніми проявами насилля та агресії, які у сучасному світі все частіше окреслюють як «токсична маскулінність». Чи справді так, ми спробуємо дослідити у наступній частині роботи.

1. 2. Токсична та гегемонна маскулінність

Поняття «токсичної маскулінності» пов'язане з явищами різко негативних проявів насилля з боку чоловіків. Єдиної узгодженої дефініції стосовно цього терміну немає. Здебільшого у словниках та інтернет ресурсах «токсична маскулінність» знаходиться на інтернет джерелах, які пропагують та представляють гендерну ідеологію. Визначення явищу «токсичної маскулінності» в більшості однакова: «Токсична маскулінність – це сукупність традиційно чоловічих атрибутів, які можуть шкодити не лише жінкам, а й чоловікам та суспільному ладу в цілому»¹⁶. Такий прояв маскулінності зазвичай можна спостерігати у різних прикладах насилля, особливо це стосується насилля до протилежної статті. В дослідницькій публікації Соціального міністерства України «Сучасне розуміння маскулінності», яке досліджувало домашнє насилля по цілому світі, в ході дослідження «токсичної маскулінності» було виявлено, що в цілому світі від 18% до 46% опитаних чоловіків у різних країнах та континентах вдавалися до домашнього насилля .

¹⁶ *Маскулінність* // a-z-gender.net (8.02.2020).

Для того, щоб об'єктивно апелювати фактам «токсичної маскулінності» та її проявами, низка дослідників та психологів ставлять собі за мету дослідити, чому так стається, що чоловіки вимушені вдаватися до крайнього прояву гніву та жорстокості в ставленні до жінок. Грунтовну відповідь на це запитання дає відомий психолог-психоаналітик та соціолог, який присвятив низку праць на тему маскулінності, Джордан Пітерсон. Він говорить, що одна з причин неконтрольованої агресії та насильства є власне у відстоювання чоловіком своєї чоловічості. «Бо коли принижуєш чоловіка, то посилюєш його досаду й образу. Перетворюєш його на бездарне роздратоване створіння, позбавлене почуттів. А принижений чоловік сердиться, а відтак стає агресивним»¹⁷. Проте варто відзначити, що така поведінка є певною мірою зрозумілою, як природна реакція захисту будь-якої людини, незважаючи на стать. Чоловік, який змушений захищати свою чоловічість, вимушено звертається до негативних та крайніх проявах своєї чоловічості. У сучасному світі наголошується на жорстокій та насильницькій поведінці чоловіка, проте мало хто говорить гучними гаслами про насильство з боку жінок по відношенні до чоловіків. Відтак – «...лише У 2016 році на гарячу лінію правозахисного центру "ЛаСтрада Україна" надійшло 36 тисяч дзвінків через гендерну дискримінацію, домашнє насильство та торгівлю людьми. 90% звернень стосувались саме домашнього насильства. 30% дзвінків – від чоловіків»¹⁸. У 2019 році, на сайті відомої Британської телерадіостанції «ВВС», було опубліковано статтю про насилля 22-річного Алекса, який страждав від побиття та знущань від своєї дівчини. «Я лишався з дівчиною-садисткою. Боявся, що вона мене вб'є»¹⁹. Ці поодинокі випадки стали загальновідомими для всіх, але більшість подібних ситуацій є нерозголошеними та закритими у вузькому сімейному колі.

Повертаючись до теми «токсичної маскулінності», побачимо, що насправді не все так однозначно, і на всі ці питання є адекватні відповіді. Вище

¹⁷ Грабовська Г. Чоловіків звинувачують у тому, що вони є чоловіками // zbruc.eu (12.02.2020).

¹⁸ 30% дзвінків про домашнє насильство надходить від чоловіків // life.pravda.com.ua (12.02.2020).

¹⁹ Гейдок С. Я залишався з дівчиною-садисткою // www.bbc.com (13.02.2020).

згаданий психолог-психоаналітик Джордан Пітерсон говорив що, схожі дії чоловіків впливають власне через викривлене розуміння маскулінності. Таке неправильне розуміння маскулінності, яке масово поширюють та просувають ліберальні течії, призводять до кризи маскулінності. Це проявляється у тому, що чоловіки повинні кожного разу доводити свою чоловічість перед суспільством. Відстоювання та захист своєї ідентичності включає в чоловікові критерії захисту та збереження подібно до тварин, які ретельно охороняють свою територію ²⁰.

У статті Р. Коннела детально представлені два підходи розуміння маскулінності: ліберальний та консервативний. Можна сказати, що «криза маскулінності» насправді є великим викликом перед суспільством. В першу чергу тому, що, намагаючись знищити полярність між статями, які не є негативним явищем, а радше комплементарним, виникають так звані статі, які протиставляються традиційним бінарним характеристикам статі. І, як результат, такі протиставлені статі є незрозумілими та неприйнятними для традиційного уявлення маскулінності, викликають тривогу щодо захисту своїх цінностей, які намагаються знищити або знівелювати ліберальним розумінням маскулінності.

На думку ліберальних кіл більш загрозливою є так звана гегемонна маскулінність. Саме це поняття містить у собі суть патріархального устрою у світі, де чоловік домінує над жінкою, яка знаходиться у становищі субординації відносно до чоловіка ²¹. Поняття гегемонної маскулінності вводить відома дослідниця, популярна у ліберальних колах, вищезгадана R.W.Connel. Суть цього визначення полягає у панівній маскулінності, яка стоїть на вершині всього, що піддається впливу у цьому світі. Відповідно до ідеї Коннел, почали утворювати цілий культ патріархальної дійсності, який негативно впливає на жінок, придушує їхні рівні права, і, звичайно ж, на вершині цього патріархату є

²⁰Див: Грабовська Г. *Чоловіків звинувачують у тому, що вони є чоловіками*, 48.

²¹Див.Connell R.M. *Masculinities – Berkley*, 77.

чоловіки. Це своєрідна головна теза, яка в майбутньому стане провідною для цілої ідеології гендерної політики.

Питання влади та підпорядкування однієї статі іншій стоїть дуже гостро в просторах гендерної політики. Адже перше, проти чого так завзято борються сучасні гендерні адепти, - це рівні права. Майкл Кімелл, дослідник гендерної ідеології, у своїй книзі «Гендерне суспільство» пише, що гегемонія маскулінності насправді є вигадкою противників здорової маскулінності. Популярний психолог Варен Фарель назвав чоловічу владу «міфом», оскільки чоловікам і жінкам належать ролі, які доповнюють одна одну²². Такого ж розуміння, яке протиставляється нав'язаній думці гегемонної маскулінності R.W.Connel, є вищезгаданий психолог Джордан Пітерсон. Даючи інтерв'ю одній із журналісток Британського видання «Gentlemen's Quarterly» ХеленЛюїс, Джордан Пітерсон висловився:

Коли ви говорите, що більшістю капіталами та багатствами володіють чоловіки, ви говорите про мізерний відсоток людей. Більшість ув'язнених в тюрмах - чоловіки, більшість бездомних людей також чоловіки, більшість з тих, хто вчиняє суїцид та помирає на війні, теж чоловіки. Де тут домінування?²³.

Роблячи висновок, можна сказати, що причина виникнення кризи маскулінності – це добре продуманий та спланований хід з боку прихильників гендерної ідеології, спрямований на те, щоб знищити чоловічу ідентичність. Гендерна ідеологія не зупинилася на банальних закидах проти маскулінності, а поширила низку статей на Інтернет просторах, мета яких витіснити або трансформувати поняття маскулінності на зручне для лібералів розуміння, що переходить в соціальні площини та на рівень законодавства багатьох європейських країн. Перша і найважливіша сфера впливу для будь якої людини у всі часи та епохи була сфера освіти, адже, починаючи з малих літ, освіта надавала людині орієнтири та базові засади для становлення зрілої та дорослої

²² Див. Кімелл М. *Гендерное общество*, 144.

²³ Peterson J. *There was plenty of motivation to take me out. It just didn't work* // British GQ youtube.com (15.02.2020.)

особи. Особливу увагу заслуговують заклади дошкільного приготування, де діти відкривають себе та свою ідентичність до статі. У наступній частині цієї праці ми розглянемо поширення гендерної ідеології в закладах освіти. Це є дуже важливий аспект становлення будь-якої людини, а тому разом з тим заклади освіти стають вразливими перед небезпекою гендерної ідеології, яка в кінцевому результаті може знищити саму людину.

1.3 Гендерна ідеологія в освіті

Поширення гендерної ідеології, яка розвиває поняття маскулінності, починає набирати обертів у сучасній освіті. З точки зору наукової психології, статева ідентичність людини починає розвиватися з трьох років²⁴. Дитина від трьох років уже розрізняє статі. Це проявляється в рольових іграх дітей. На цьому віковому етапі притаманні ігри пов'язанні зі статевими ролями, наприклад, гра в «доньки – матері». Це класична гра, де чітко розписано статеві ролі. Отже, дитина в такому віці починає усвідомлювати себе як хлопчика або дівчинку. В такому віковому періоді актуальними є ігри, які зосереджуються на вивченні тіла, де дитина пізнає свої особливості та відмінності від іншої статі.

Представники гендерної ідеології починають проводити свою політику ще з дитячого садка для того, щоб знівелювати різницю та усвідомлення дитиною своєї приналежності до тієї чи іншої статі. За словами людей, які підтримують гендерну ідею, саме статеві стереотипи вносять поділ до статевої самоідентифікації. Під розумінням статевого стереотипу ними мається на увазі прищеплювання маскулінних або фемінних рис поведінці дитини. «Я завжди кажу, що у процесі виховання батьки не повинні прививати дітям «жіночі» чи «чоловічі» риси характеру. Дитина – хлопчик або дівчинка – це перш за все людина. І в людини може бути безліч рис»²⁵.

²⁴ Див. Степанов О. *Психологічна енциклопедія*. Київ 2006, 265.

²⁵Тонких Н. *Гендерна соціалізація дітей: чи можливе виховання без нав'язування стереотипів* // povaha.org.ua (19.02.2020).

Ще з періоду перебування дитини у лоні матері, батьки, які вже знають стать своєї дитини, ідентифікують її або за чоловічою, або за жіночою статевістю. Дають відповідне ім'я дитині, спілкуються з нею та звертаються до неї як до хлопчика або дівчинки. Можна зауважити, що після пологів, як правило, дитину одягають в одяг, який притаманний та відповідний до чоловічих або жіночих рис. Це є надзвичайно важливий етап у розвитку людини, адже під час статевої ідентифікації дитина формує своє «Я», свій внутрішній стержень, на який вона зможе опертись. Саме від внутрішнього усвідомлення свого «Я» залежить майбутнє життя зрілої та здорової особи. «Для неортодоксального психоаналізу (А.Фрейд, Д.Рапопорт) поняття ідентифікації виступало як центральний механізм формування здатності «Я» суб'єкта до саморозвитку»²⁶. Саме завдяки ідентифікації дитина в майбутньому, зможе більш об'єктивно оцінювати реальність, бути відповідальною та раціональною, цілеспрямовано йти до своєї мети та мати життєві цінності,- такі ознаки перелічує сучасний психолог Мар'яна Миколайчук, говорячи про наявність сформованої ідентичності . Враховуючи всі аспекти і важливість дитячої статевої ідентифікації та здорового статевого виховання, видно, що пропозиції, які нам подаються, аби краще висловитись, насильно намагаються ввести в життя та розвиток дитини. Це може згубно та неадекватно вплинути на її подальше доросле життя. Як правило, така людина не відчуває себе повноцінною, дезорієнтована в статевому вимірі та є піддатливою до впливів та маніпуляцій. Папа Франциск говорить: «Ця ідеологія прагне підірвати основи людства у будь-якому середовищі та на всіх рівнях освіти, стає культурним диктатом, який нав'язується деякими країнами як єдино можливий шлях культури, під яку треба підлаштуватися»²⁷.

Можна припустити масштаби особистісного руйнування, коли дитину ще з маленьких років не ідентифікують зі своєю статтю. Проте гендерна політика

²⁶Гребенюк М. Самоідентифікація як механізм формування ідентичності особистості // Проблеми сучасної психології 8 (2010), 221 [PDF].

²⁷ Папа Франциск: Зло проявляється у гендерній ідеології // credo.pro (16.02.2020).

зادля більшого охоплення людей йде далі та пропонує, зокрема, і в Україні запровадити гендерне виховання в школі. Якщо говорити про навчальні заклади, то більшість послідовників цієї ідеології переконані, що школа – це найбільший наочний прояв розмежування чоловічих та жіночих ролей. Система освіти в школах побудована на низці статевих стереотипів. Наприклад, дівчат у школі, на уроках праці, вчать шити, готувати їсти, навчають працювати в галузі мистецтва, рукоділля. Хлопців же вчать майструвати, різати, розбирати двигуни або фарбувати. За результатами аналізу соціологічного опитування аналітичного центру «Cedos», в школах України також виділяють успішність у вивченні тих чи інших предметів між хлопцями та дівчатами. Відтак хлопцям більше до вподоби точні та прикладні науки, дівчата ж більше схильні до гуманітарного та мистецького напрямів²⁸. Подібні статеві розподіли в освіті існують не тільки в Україні та на пострадянському просторі. Донедавна значна кількість країн мали подібні моделі виховання, проте більшість країн впроваджують, а подекуди вже і провели реформи стосовно роздільної моделі виховання. Більшість країн Європейського Союзу мають у закладах освіти так звану сексуальну освіту, суть якої полягає у сексуальному вихованні як дошкільнят, так і школярів. Відтак у Великій Британії така освіта цього року стала обов'язковою для всіх. Питання введення сексуальної освіти також мало місце і в Україні, проте це було тільки на рівні розмов. Але подібні законопроекти часто просуваються до парламенту України, однак їх ставлять на розгляд та доопрацювання. Слід зауважити рішучу позицію Всеукраїнської Ради Церков, яка відстоює право на здорові та традиційні цінності, які стосуються сім'ї. У 2018 році, завдяки свідомим громадянам України, була зареєстрована петиція на ім'я Президента України «Про захист сімейних цінностей та інституту сім'ї»²⁹. Суть петиції полягала у відстоюванні моральних та етичних традиційних цінностей, які стосуються інституту сім'ї.

²⁸ Див. Когут І. *Соціально – економічний портрет студентів* // cedos.org.ua (21.02.2020).

²⁹ Петиція № 22 /074484-еп щодо захисту християнських цінностей – основи стабільності, розвитку і процвітання України // petition.president.gov.ua (21. 02.2020).

На найпопулярніших ліберальних сайтах, котрі пропагують ідеологію гендеру, зокрема «Гендер в деталях» та «Центр гендерної культури», ця петиція викликала низку обурення, адже завдяки їй та Всеукраїнській Раді Церков вдалося бодай би відтермінувати процес введення сексуальної освіти в українських дитячих садочках та школах.

Габріель Кубі говорить про такі сексуальні уроки та про політику гендеру як про насильну тоталітарну політику, яка заповонила майже більшість держав земної кулі. У своїй книзі «Гендер: виклики і загрози» вона описує явище гендеру, яке силоміць вводиться в культуру людей. Спершу воно вводилось як процес, який зрівнював чоловічу та жіночу статі. Та до сьогоднішнього часу гендерна політика претендує на головну ідеологію відкритого та вільного суспільства, де немає критики, клейма та осуду, на нездорові та деструктивні цінності, які насаджуються людині сучасного світу.

Спостерігаємо втручання гендерної ідеології у заклади освіти та пропаганди свободи та безвідповідальності. Як результат – сексуальна освіта та сексуальна вседозволеність призводять до формування психічно нестійких та хворих особистостей, які не будуть здатні до стійкості та свідомості у дорослому житті. Сексуальні насилля, ранні статеві стосунки та небажані вагітності, нещасливі та неміцні сім'ї, які не здатні виховати здорову особистість, є результатами впливу реальної гендерної ідеології, яка насправді має свою приховану мету. «У цій фазі підготовки до тоталітаризму йдеться не про гноблення та експлуатацію людей, а про запевнення безмежного задоволення інстинктів як засобу до політичної мети»³⁰. Відтак на виході з такої гендерної ідеології суспільство отримує не окремих особистостей, а масу, яка не здатна відстоювати свою політичну волю, не здатна відстояти і розібратися зі своєю ідентичністю. Такі люди, які живуть під пеленою псевдо свободи та егоцентризму, насправді є добрим політичним ходом та маріонетками у руках того, хто насправді намагається задавати тон та темп у сучасному світі.

³⁰ Кубі Г. *Гендер : Виклики і загрози*. Львів 2013, 42.

Отже, проаналізувавши цей розділ, можна сказати, що гендерна ідеологія насправді не руйнує стереотипи, як вони це твердять, вона руйнує людську особистість та людське буття. Ця ідеологія є штучно створеною та штучно насаджується у сучасному світі. Як результат такого штучного насадження, - люди втрачають істинні орієнтири та часто піддаються згубним ідеям гендерної політики. Небезпеки такої ідеології є деструктивними та негативно впливають на суспільство. Люди, живучи під впливом цієї тоталітарної ідеології, знаходяться у цілковитій розгубленості, вони втрачають розуміння і відчуття самого ж себе. Такі наслідки можуть бути дуже загрозливими не лише для окремої людини, але і для суспільства загалом. Також ця ідеологія відкриває небезпеку до істинного розуміння чоловічості та жіночості. Викривленне розуміння маскулінності приводить до крайніх проявів цього поняття, внаслідок чого страждають як чоловіки, так і жінки. Нищення сутнісного розуміння людської самоусвідомленості може призвести до знищення здорового розуміння маскулінності, внаслідок чого ми можемо втратити первинні образи, як чоловічості так і жіночості в уяві сучасної людини .

РОЗДІЛ II

СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

2.1 Статевість як підставовий вимір чоловічої ідентичності

Поняття статі часто стає в центрі різних маніпуляцій та перекручувань, які зумовлені сучасними розуміннями та сприйняттям. У всі віки існування людства стать приймалась як вираз чоловічої або жіночої приналежності. Аналізуючи Біблію, яка, окрім духовного виміру, дає нам можливість зазирнути у витоки нашого існування, побачимо, як стать окреслювала людське буття. «Сотворив Бог людину на свій образ; на Божий образ сотворив її; чоловіком і жінкою сотворив їх» (Бут.1,27). Український тлумачний словник подає визначення статі, значення якого встановалося протягом багатьох століть у нашій мові:

Стать – це, сукупність анатомо-фізіологічних ознак організму, що забезпечує відтворення потомства і дозволяє розрізнити у більшості організмів чоловічі й жіночі особини, а також один із двох розрядів живих істот (чоловіків і жінок, самців і самок), що різняться за цими ознаками³¹.

Як бачимо, стать завжди мала бінарну класифікацію, яка окреслювалася чоловічою і жіночою. Слід брати до уваги чинники, які визначають стать, а саме: біологічні, які включають генотип та фенотип, а також психологічні, духовні та соціальні. Біологічне визначення статі містить генотипні функції (все, що стосується генів) та фенотипи (все, що стосується зовнішніх проявів статі)³². Біологічна стать починається вже з самого зачаття, в момент злиття двох гамет, чоловічої і жіночої³³. Внаслідок такого злиття утворюється зигота, яка складається з 46 хромосом (23 чоловічих та 23 жіночих хромосом).

Отож, існують 23 пари хромосом. Усі пари пронумеровані, і тільки останню пару позначають залежно від розміру хромосом: велика хромосома – X, маленька – Y. Це

³¹ Бусел В. *Великий тлумачний словник Української Мови*. Київ 2005, 1387.

³² Див. *Різниця між генотипом і фенотипом* // greelane.com (16.11.2020).

³³ Див. Кришталь Г. *Етика статевої і подружнього життя*. Львів 2009, 78 [PDF].

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

статеві хромосоми. Їхнє сполучення визначає стать людини. Клітини жіночого організму містять останню пару хромосом XX, а клітини чоловічого – XY³⁴.

Приблизно на п'ятому місяці формування плоду починають формуватися статеві органи, які є відмінними у чоловіків і жінок³⁵. Цей тип формування можна віднести до фенотипного статевого формування у ембріоні, адже статеві органи - це зовнішній показник статі, який відповідає внутрішньому генетичному поділу, який неможливо відслідкувати наочно. Первинні і вторинні статеві ознаки також впливають на психологічну та культурну складову формування чоловіка, адже, починаючи вже з біологічного аспекту формування статі, можна чітко побачити поділ між чоловіком та жінкою.

Біологічний погляд на статевість є важливим, проте не основним. Католицький священик та письменник Юзеф Августин у своїй книзі «Сексуальна інтеграція» говорить, що статевість має широке значення і не може бути визначеною виключно у біологічному розумінні. «Сексуальна інтеграція передбачає взаємне пізнання статей. Мова йде про відмінності не тільки фізичної природи, а й емоційно-духовної»³⁶. Емоційно-духовна складова людської статевої включає в себе як духовний так і психологічно-культурний вимір.

Крім того, існує визначення «психологічної статі», яка бере до уваги, окрім біологічного критерію, також емоційний. Сучасні послідовники гендерної ідеології намагаються критерій «психологічної статі» застосувати до своїх викривлених поглядів, таким чином виправдати сексуальний потяг з так званою нетрадиційною орієнтацією. Отже, визначення «психологічної статі» наступне: «Психологічна стать особистості – складна, динамічна, системна якість, обумовлена пов'язаними зі статевою приналежністю біологічними особливостями індивіда і статево-рольовими нормами в суспільстві»³⁷. У цій

³⁴ Там же.

³⁵ Див. *Методологічні рекомендації для самостійної роботи студентів при підготовці до практичного заняття* // Вінницький Національний Медичний Університет ім. М. І. Пирогова. Вінниця 2013, 6 [PDF].

³⁶ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція*. Свічадо 2012, 69.

³⁷ Гуляє І. *Особливості психологічної статі особистості, Педагогічна психологія*. Івано-Франківськ 2012, 40 [PDF].

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

дефініції зауважимо, що «психологічна стать» включає культурні аспекти, які впливають на стать, а тому цей критерій зазнає багато різних маніпуляцій з боку противників бінарного поділу статей.

У багатьох Інтернет-ресурсах та різних книговиданях прихильників гендерної ідеології можна зустріти поняття «психологічної статі» як основного чинника, який дає підстави для формування нетрадиційної орієнтації³⁸. У зв'язку з цим у сучасному розумінні статевої виникає низка розумінь та поділів на стать. Відтак на протиположності бінарній класифікації статі, куди входить традиційне розуміння статі як чоловіка і жінки, виникає розуміння багатостатевості.

Є, наприклад, *Sychnogender* – гендер, який змінюється кілька разів на день або *Affectugender* – гендер, на який впливають зміни настрою. Можливість обрати для себе будь-який гендер за бажанням (і навіть вигадати свій) стала настільки буденною, що у деяких соціальних мережах, в розділі персональних даних у пункті “стать” можна обрати один з трьох варіантів: “чоловіча”, “жіноча” та “налаштування користувача”³⁹.

Варто зауважити, що до 1974 року американська психологічна асоціація в списку психічних захворювань виділяла гомосексуальність та розлад сексуальної орієнтації⁴⁰. Проте пізніше, через тиск гендерної політики та толерантність до неї, ці розлади виключили з подальшого переліку. Темі «психологічної статі», яка нібито виступає на захист нетрадиційним орієнтаціям, Карл Густав Юнг, один з провідників течії напрямку психоаналізу у своїй праці «Архетипи і колективне несвідоме», згадує поняття архетипів «Аніма» та «Анімус». Анімус - це чоловічий архетип, який є у жінок, а аніма - це жіночий архетип, який присутній у чоловіків⁴¹. Чоловічі і жіночі архетипи є спадковим феноменом досвіду цілого народу. Юнг говорить, що цей досвід пов'язаний з колективним уявленням образу чоловіка і жінки у несвідомому

³⁸ Див. Вербицька Н. *Підлітки: Порадник для фахівчинь та фахівців психологічної соціальної сфери*. Київ 2018, 27.

³⁹ Звиняцьківська З. *Я і Воно. Коментарі до тез проти анти дискримінаційної експертизи* // nus.org.ua (28.10.2020).

⁴⁰ Див. DSM III // dsm.psychiatryonline.org (28.10.2020).

⁴¹ Див. Юнг К. *Архетипи і колективне несвідоме*. Львів 2013, 146.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

вимірі людини.⁴² Тому одна з теорій вибору свого подружнього партнера ґрунтується на думці, що особа протилежної статі віддзеркалює суміжну жіночу частину у чоловіка, і навпаки – чоловічу в жінці⁴³. Але це не виправдовує поняття сексуальної орієнтації у представників гендерної ідеології. Адже Юнг не говорив про те, що люди, маючи біологічні статеві ознаки, притаманні жінці чи чоловікові, можуть відчувати себе на емоційному чи психологічному рівні приналежними до протилежної статі.

На біологічному та психологічному рівнях чоловіки і жінки є різними. Якщо взяти до уваги нейробіологію – науку, яка вивчає мозок людини, то зауважимо, що на думку вчених, мозок чоловіка і жінки також є різним.

Чоловіки в середньому мають більший обсяг і більш високу щільність тканин в мигдалеподібному тілі лівої півкулі, гіпокампі, корі, путамені. Окремі ділянки мозку перевершують аналогічні області у жінок тільки об'ємом або щільністю. Середня жінка, в свою чергу, може похвалитися більш високою щільністю лобового полюса лівої півкулі і переважаючим обсягом лобового полюса правої півкулі, нижньої і середньої лобних звивин, трикутної частини лобової частки і не тільки⁴⁴.

Можна сказати, що у жінок набагато краще працюють обидві півкулі мозку одночасно, а у чоловіка, зазвичай, інформація активніше передається у межах однієї півкулі мозку. Доктор медичних наук та завідувач кафедри психіатрії Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького, Білобровка Ростислав, у своїй статті, представленій на медичній конференції «Свідомість, мозок, мова: актуальні проблеми та міждисциплінарні досягнення», говорить про те, що чоловік є тим, хто завжди щось відкриває. Чоловік завжди знаходиться у пошуках, а тому йому притаманні такі риси, як витривалість, впевненість, цілеспрямованість та войовничість⁴⁵. Для жінки характерні такі риси, як неприступність, чарівність та загадковість. А тому їй нема потреби бути схожою на чоловіка. «Жінка нічого не відкриває, відкриває завжди тільки чоловік. Жінка завжди чекає, доки її відкриють, адже вона є сама

⁴² Див. Юнг К. *Архетипи і колективне несвідоме*. Львів 2013, 146.

⁴³ Див: Там само.

⁴⁴ *Чим відрізняються чоловічий і жіночий мозок, та на що це впливає* // ukrhealth.net (16.11.2020).

⁴⁵ Див. Білобровка Р. *Психологічні відмінності між чоловіком та жінкою* // Міжнародна науково-практична конференція *Свідомість, мозок, мова: актуальні проблеми та міждисциплінарні досягнення*. Львів 2018, 44 [PDF].

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

таємниця, то як може таємниця відкрити таємницю?»⁴⁶. Тому чоловіки і жінки є різними з біологічної, психологічної та культурної точки зору. І насправді ця відмінність є комплементарна, адже разом чоловік і жінка складають одне ціле.

Варто звернути увагу на соціальні критерії та стереотипи, які існують у суспільстві щодо чоловічої статі. У засобах масової інформації або Інтернет-ресурсах ми все частіше спостерігаємо, що чоловічу стать змальовують грубою, брутальною і злою. Поряд з таким образом чоловіка, стоїть образ безвідповідального, неохайного чоловіка, який залишився на рівні розвитку підлітка. Саме такі дві крайності спостерігаються у різних телепередачах чи рекламних роликах. «Чоловічий образ представлений через набір компонентів: вік, влада (домінування), стиль життя. Конструкти рекламної маскулінності вбачаються в рекламі, що використовує не лише явно чоловічі образи, але і гендернообразну дихотомію»⁴⁷. Тобто суспільству пропонується образ або крайнього прояву маскулінності, або образ чоловіка, який є вкрай неідентифікований зі своєю статевістю. Такі образи нівелюють та в певній мірі взагалі знищують автентичний образ чоловіка та чоловічої статі у сучасному суспільстві.

Статевість – це дарована Богом дійсність, якою належить розпоряджатись в дарунок іншій особі. У сучасному світі людина намагається перебрати на себе роль Бога, роль Творця, якому під силу керувати людським життям, давати або забирати його та наділяти його статтю такою, яка їй до вподоби.

Стать не є іграшкою в руках безтілесного духу, з якою можна робити все, що завгодно. Людська особа є втіленою істотою, а не ув'язненим у тілі духом. Стать є одним з ключових способів нашого втілення. Людська тілесність і стать мають значення, яке важливе для формування здорової людської ідентичності і щастя людської особи. Стать – це дар і змістовна реальність (а не просто "сирий факт") у людському житті. Завдяки цьому дару людина здатна у подружжі створювати унікальну всеохоплюючу єдність з іншою особою протилежної статі і відповідально передавати дар життя далі⁴⁸.

⁴⁶ Див. Білобровка Р. *Психологічні відмінності між чоловіком та жінкою*, 44.

⁴⁷ Бучинська О. *Гендерні образи сучасної реклами*. Київ 2018, 38 [PDF].

⁴⁸ Добко Т. *Про гендер і гендерну мову* // zbruc.eu (28.10.2020).

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Численні маніпуляції та експерименти зі статтю викривлюють справжнє розуміння як чоловічості, так і жіночості. Найбільшу небезпеку це становить тоді, коли ігри зі статтю використовують як зброю, націлену проти людини. Такі маніпуляції дуже часто намагаються проводити на ранніх етапах людського виховання, особливо це стосується закладів виховання дошкільного віку, про які ми вже згадували у попередньому розділі цієї праці. Як результат такого маніпулятивного виховання, коли намагаються знівелювати будь-яку зі статей, виростає особа, яка не має чітко сформованої статевої ідентифікації. Такі люди згодом йдуть на відчайдушні кроки для зміни статі, які є неприродними та нездоровими для будь-якої людини.

Варто також згадати позицію Католицької Церкви, яка завжди чітко висловлює свою думку стосовно статті. «Церква становить пам'ять буття людиною перед обличчям культури забуття, яка знає вже лише саму себе і свої критерії мірил. Так, як хтось без пам'яті втрачає свою ідентичність, так і людство без пам'яті втратило б свою ідентичність»⁴⁹. Слід зазначити, що у гендерній ідеології, зокрема, те що стосується статей, найбільше акцентується увага саме на тілесній сфері людського буття. Вимір задоволення та інтимний зв'язок здається першочерговим в ієрархії цінності прихильників гендерної ідеології. Проаналізувавши основні мотиви та думки прихильників гендерної ідеології, неозброєним оком можна помітити, що більшість публікацій, опублікованих на тих чи інших Інтернет-сайтах, стосуються статевої та широкого спектру інтимних стосунків, які є центральними у цій ідеології. Як результат, всі ці розмови про стать, рівність та свободу вибору, використовуються виключно для виправдання сексуального життя людей, які підтримують цю ідею. Важко знайти статтю, в якій би йшлося про духовний стан людей, їхні переживання та почуття. Головний зміст гендерної ідеології закінчується на розширенні сексуального світобачення.

⁴⁹Венедикт XVI. *Промова до Римської курії* // w2.vatican.va(17.07.2020).

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Церква намагається пригадати людині, що окрім сексуального виміру життя, також є і духовний. Єпископська Конференція у Польщі закликає дивитися на людську особу не тільки з сексуальної точки зору, але цілісно. Розуміти, що кожна особа живе у гармонії з тілом, духом та душею⁵⁰. Також Єпископська Конференція у Польщі звертає увагу на те, що гендерна ідеологія, нівелюючи статі, таким чином дискримінує чоловічу та жіночу статі, які є природними та впливають із самого буття людини⁵¹. Гендерна ідеологія набуває небезпечних рис, які руйнують все, що стає на заваді. Така ідеологія є нав'язаною та майже примусовою. Про стать та безпеки гендерного трактування дуже влучно та чітко висловився Папа Венедикт XVI:

Відповідно до біблійного опису створіння, бути створеним Богом як чоловік і жінка належить до суті людини. Цей дуалізм є важливим аспектом людської особистості призначеної Богом. Саме цей дуалізм, як щось дане наперед ставиться (теорією гендеру) під сумнів. Вже неважливо те, що читаємо в описі створіння: «Створив їх чоловіком і жінкою» (Бт. 1, 27). Натомість, тепер вважається, що це не Бог створив їх чоловіком і жінкою, але досі це визначало суспільство, а тепер ми самі маємо це вирішувати. Чоловік і жінка як створенні явища, як природа людської особистості, вже не існують. Людина ставить під сумнів свою природу⁵².

Людина своєю статевістю покликана до звершення любові. Саме через любов молодий парубок разом зі своєю коханою готуються стати до подружнього життя. Саме через любов чоловік і жінка готуються стати батьками, а дитина, яка має прийти на цей світ, є свідченням їхньої любові. Проте проблеми починаються тоді, коли відкидають любов і духовне значення статевої. Без любові статевість втрачає свою особливість у здатності любити і передавати любов іншим.

2.2 Значення чоловічої ідентичності у створенні подружжя і сім'ї

Якщо говорити про роль та місце сучасного чоловіка у суспільстві, то одну з основних ролей чоловік виконує у своїй сім'ї. Відтак формуються певні ролі у

⁵⁰ Див. List pasterskima Niedzielę Świętej Rodziny //episkopat.pl (17.07.2020).

⁵¹ Там само.

⁵² Венедикт XVI. Промова до Римської курії // w2.vatican.va(17.07.2020).

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

подружжі, де чоловік виступає як подруг своєї дружини, і чоловік як батько⁵³. Відповідно в ці ролі входять також різні аспекти, наприклад, захисника сім'ї, романтика для дружини, виховника для своїх дітей⁵⁴. У цьому підрозділі ми спробуємо проаналізувати роль і значення чоловіка у сімейному житті.

Вище ми писали про те, що чоловік і жінка відрізняються один від одного як на біологічному, так і на психологічному рівнях. Роль чоловіка для своєї дружини, і роль дружини для свого чоловіка є також диференційованими. Християнський психолог та кандидат соціологічних наук Лідія Кондратик у своїй книзі «Він і Вона» порушує низку питань та проблем, які стосуються ролі чоловіка та жінки у спільному житті. Серед таких моментів, зокрема, авторка говорить, що найосновнішу роль, яку приносить чоловік для своєї жінки, - роль люблячого чоловіка⁵⁵. Проте поняття любові не може бути абстрактним поняттям, а має виявлятися у вчинках. Відтак, продовжуючи думку автора, поняття любові чоловік і жінка сприймають по-різному. Тут власне починає розкриватися роль чоловіка вповні, адже жінка сприймає любов як турботу про себе, тобто чоловік має турбуватися про свою жінку. Чоловік же сприймає любов як довіру. «Коли жінка довіряє, чоловік турбується і захищає; жінка, відчуваючи турботу, впевнюється що чоловік її любить, і ще більше довіряє чоловікові, а чоловік, відчуваючи любов і довіру жінки до нього, хоче ще більше дбати про жінку...»⁵⁶.

Роль чоловіка також передбачає захист та підтримку, можна сказати, що ця роль стосується не тільки виключно у ставленні до самої жінки, але до їхньої сім'ї в цілому. Тут чоловік виступає як голова сім'ї, який повинен захищати, оберігати і забезпечувати свою сім'ю. Безліч соціологів говорять про різні типи та градації ролі чоловіка і жінки у сім'ї. У книзі «Основи сімейного життя» автор Іван Гребенников описує три типи розподілу сімей, від яких залежить та

⁵³ Див. Карпов Д. *Психологічний аналіз сімейних ролей шлюбних партнерів // Науковий вісник Херсонського державного університету* 4 (2016), 43 [PDF].

⁵⁴ Див. Там само, 43.

⁵⁵ Див. Кондратик Л. *Він і Вона*. Львів 218, 75.

⁵⁶ Див. Там само, 75.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

чи інша роль чоловіка і жінки: централістичний розподіл (на вершині подружжя стоїть хтось один з подружжя, якому належить влада для вирішення сімейних питань), автономний (ролі розподілені окремо для чоловіка і дружини, а тому сфера впливу не втручається до протилежної статі) і демократичний розподіл (ролі розподілені рівномірно як для дружини так і для чоловіка)⁵⁷. Сучасні подружжя намагаються обрати той варіант розподілу ролей у сім'ї, який, на їхній погляд, найкраще підходить для них. Найкраща роль є та, в якій присутня співпраця чоловіка і жінки. На запитання, хто має бути лідером у сім'ї, в одному з дискусійних майданчиків, проведених у Львові, Владика Венедикт Алексійчук відповів: «Я не вірю в лідерів, я боюся лідерів. Коли чоловік дивиться глобально, жінка бачить дрібниці, це взаємодоповнення, обоє мають пізнати, яке рішення правильне і неважливо, хто його озвучить»⁵⁸.

Невід'ємною складовою ролі чоловіка у сім'ї є батьківство. Сучасна сім'я зазнала кардинальних змін, в тому що стосується ролі чоловіка як батька. Щоразу більше вплив батька на сім'ю нівелюється та усувається. «Сучасну цивілізацію називають, може трошки провокаційно, цивілізацією без батька»⁵⁹. Таким терміном користуються чимало сучасних авторів, які у своїх книгах висвітлюють теми сьогоденного батьківства. Потреба у чоловікові, який є батьком в сучасному суспільстві, відсувається чи не на останній щабель пріоритетів нинішньої сім'ї. Сурогатом батька стає штучне запліднення. Крім того, недотримання дошлюбної чистоти та довільні передподружні стосунки часто закінчуються небажаною вагітністю, коли мати сама виховує дитину. Це призводить до викривлення поняття батьківства і змінює його розуміння та роль у сім'ї. «Сучасна криза ролі батька вирішальним чином вплинула на зміну ролі чоловіка у сім'ї»⁶⁰. Зокрема, вплив гендерної ідеології щодо сім'ї викривлює та ламає здорове сприйняття ролі чоловіка у сім'ї. Так звана рівність статей не дає належним чином реалізуватися суті та меті подружньої спільноти.

⁵⁷ Див. Гребенников В. *Основы семейной жизни*. Москва 1991, 158.

⁵⁸ Алексійчук В. *Хто він, сучасний чоловік: декілька дискусійних думок* // dyvensvit.org (17.11.2020).

⁵⁹ Августин Ю. *Бути батьком*. Львів 2017, 14

⁶⁰ Августин Ю. *Бути батьком*, 15.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Це згубно впливає на інститут сім'ї, адже батьківство - це дар, який є лише у спільності. Чоловік завдяки жінці може стати батьком, а жінка завдяки чоловікові може реалізуватися своє материнство. Отже, обоє є незамінними одне для одного, проте виконують зовсім різні ролі. З Божою співпрацею народжується нове творіння, яке є спільне для трьох: батька, матері та Бога. «Батьківство - це давання життя, відображення творчої здатності самого Творця. Народжуючи життя, чоловік і жінка виконують Божий наказ: будьте плідні й множьтея і наповнюйте землю»⁶¹.

Різниця у підходах до виховання дітей між чоловіком та жінкою є вагомою та важливою. В сучасному світі через поширення гендерної ідеології відбувається інверсія ролей між чоловіком та жінкою. Жінка займає батьківську позицію, а чоловік – материнську. Такий підхід є неправильним для виховання дитини, адже батько і мати мають вагомий вплив на формування майбутньої особистості своєю різною функціональністю. Жінка у стані вагітності перебуває у нерозривній єдності зі своєю дитиною, вона природніше відчуває потреби своєї дитини. Після народження немовлятка мама і дитина перебувають у симбіотичних відносинах. На пізніших етапах розвитку дитини завданням батька є перерізати психологічну пуповину, тобто виокремити дитину як окрему особистість. Оскільки без батька мама, завдяки материнському інстинкту, більше віддається своїй дитині і стає здатною до надмірної жертви та самозречення, що згодом може привести до чималих проблем з ідентифікацією майбутньої особи. «У цьому полягає трагічна велич історії любові кожної матері до власних дітей»⁶².

Батькові притаманний інший зв'язок з дитиною. Якщо говорити про свідому та зрілу сім'ю, то чоловік під час вагітності дружини має стати її опорою та підтримкою. Під час вагітності жінки, чоловік до кінця не розуміє своєї ролі батька, але з великої любові до своєї дружини та дитини, яка готується до приходу на світ, підтримує та у всьому допомагає майбутній

⁶¹ Августин Ю. *Путівник для батька*. Львів 2015, 8.

⁶² Полі О. *Серце батька. Що потрібно знати кожному батькові*. Львів 2010, 26.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

матері. «Він (чоловік), однак, повинен свідомо брати участь у очікуванні майбутньої дитини, пропонувати свою підтримку і увагу під час вагітності»⁶³. Дитина, відчуваючи любов матері та турботу батька, ментально з'єднується з ними. Батько після народження дитини поступово починає розуміти свою роль у батьківстві та подружжі. Після появи дитини стосунки між чоловіком та дружиною переходять на новий, інший етап, де кожен має свою роль і є відповідальним за виховання дитини.

Батько і мати мають різні погляди на виховання дитини. Матір захищає дитину від різних зовнішніх і внутрішніх подразників, починаючи від хвороби і закінчуючи стосунками з однолітками. «Мати схильна інтерпретувати власну роль як обов'язок усувати з життя дитини всілякі значні зусилля, розчарування, поразки завдяки чому вона могла б постійно уникати різноманітних неприємностей і болю»⁶⁴. Проте така поведінка матері може спричинити в майбутньому труднощі під час адаптації дитини до реального життя. При першій серйозній проблемі дитина може впасти духом, адже звикла, що завжди є поруч мама, яка вирішить всі проблеми та захистить. Цю ситуацію, яка є досить поширеною в сім'ях, може виправити і доповнити батьківський підхід до виховання.

Батьківський підхід кардинально відрізняється від підходу матері. «Батьківський кодекс каже: моя дитина мусить бути сильною, здатною протистояти труднощам»⁶⁵. Письменник Освальдо Поло у своїй книзі «Серце батька», говорить про два кодекси виховання дитини, материнський кодекс та батьківський. Про батьківський кодекс автор описує, що батько дає дитині можливість спробувати впоратися з труднощами та повірити у свої сили. Батько не піде вирішувати проблеми дитини замість неї, натомість підбере такі ключі до серця дитини, які відчинять двері до впевненості та розважливості. Батько - це практик, який не ховає та не закриває дитину, а вчить, як гідно вистояти та мудро поборювати ті чи інші проблеми у житті. «Батько менше

⁶³ Іван Павло II. *Лист до сімей*. Київ 1994, 54.

⁶⁴ Полі О. *Серце батька*, 26.

⁶⁵ Там само 26.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

опікає дітей, надає їм більшої самостійності, виховуючи в дитині самодисципліну. Тим самим батько заохочує процес відділення дитини від матері і прискорює адаптацію до соціальних умов»⁶⁶. Це, власне, і стає завданням батька, «перерізати» психологічну пуповину, приготувати дитину до серйозного дорослого життя без мами.

«Присутність батька і його включеність у процес виховання особливо важлива для хлопчиків. Оскільки хлопцям по своїй природі потрібно зруйнувати ідентифікацію з мамою і розвинути натомість здорову чоловічу самоідентифікацію»⁶⁷. Сучасний батько повинен знайти свою роль в опіці новонародженою дитиною та розуміти важливість свого вкладу у її майбутнє. Батько дитини у віці від трьох років повинен активно приймати участь у виховному процесі. У цей період діти звертають увагу на батька. Хлопчики віддаляються від матері, бачать приклад батька, що формує у них загальне поняття про чоловіка як такого. Від цього прикладу залежить, чи син стане у майбутньому відповідальною, сильною та самодостатньою особистістю, або ж боягузливою, закритою та не здатною приймати рішень. Психологи, які надають допомогу старшим та молоді, твердять, що через відсутнє виховання батька для сина можуть бути серйозні хворобливі наслідки у майбутньому, позбутись яких уже можна тільки завдяки терапії з психотерапевтами⁶⁸. В такому разі, коли батько як вихователь відсутній, дитина у майбутньому має серйозний дефіцит складових, які допомагають формувати свідомий та дорослий характер чоловіка. В цій збірці описується, як юнак звернувся за допомогою до психотерапевта, адже через брак прикладу батька, юнак був невпевнений у собі та всього боявся. «Приводом для звернення по психотерапевтичну допомогу послужила загальна невпевненість у стосунках як з власною, так і з протилежною статтю..»⁶⁹. Дитина, яка не мала живого

⁶⁶ Фурсова С. *Роль батька у вихованні дітей* // dity.te.ua (29.10.2020).

⁶⁷ Колеснікова О. *Роль мами і тата у вихованні дитини, вікові кризи від народження до трьох років* // svitmam.ua (29.10.2020).

⁶⁸ Там само.

⁶⁹ Католик Г. *Дитяча та юнацька психотерапія. Теорія і практика в сучасних наукових дослідженнях*. Львів 2012, 202.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

прикладу чоловіка, має проблеми із зв'язком з оточуючими людьми, така дитина нездатна будувати стосунок із протилежною статтю, що веде до нездатності створити здорову та повноцінну сім'ю. Для дівчаток батько також стає особливо важливим персонажем. Донька дивиться на батька і зчитує всі його риси характеру як зразок майбутнього чоловіка. «У цей період часто хлопчики кажуть мамам, що коли виростуть та одружаться на них. А дівчатка мріють про тата-принца»⁷⁰.

Підсумовуючи, можна сказати, що батько відіграє визначальну роль у формуванні дитини як майбутньої свідомої та зрілої особи. Він, перш за все, готує дитину до майбутнього, яке її чекає у реальному, дорослому житті. «Батьківський кодекс не намагається захистити дитину від вини, а допомагає їй визнати її і вийти з цієї ситуації з гідністю»⁷¹. Це дещо суперечить позиції матері, як вже говорилося вище, але батько таким чином формує і проводить дитину у життя. Хлопчикам батько дає почуття впевненості у своїх силах, своїм прикладом показує, як будувати та формувати здорову сім'ю. Для дівчаток батько є зразком ідеального чоловіка, згодом вони, вибираючи партнера для створення сім'ї, будуть опиратися на критерії, які є у їхніх батьків. Тому батько є важливою та незамінною особою у сім'ї як приклад любові, підтримки, розуму і наслідування.

Ще одним виміром виховання є вимір духовного виховання дитини. Кожна сім'я має обов'язок виховувати своїх дітей згідно з моральними принципами, а також у дусі християнського життя. Дитина народжується у світі, але також і для церкви, а тому після тайни Хрещення стає повноцінним членом цієї Церкви. Папа Іван Павло II прирівнює виховання до апостольства, де вихователі (тут ідеться як про батьків, так і про тих, хто безпосередньо дбає про добре виховання дитини) провадять і народжують у духовному житті нову особу⁷².

⁷⁰ Колеснікова О. *Роль мами і тата у вихованні дитини, вікові кризи від народження до трьох років*.

⁷¹ Полі О. *Серце батька*, 57.

⁷² Іван Павло II, *Лист до сімей*, 53.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Завдання батьків є навчити дитину доброму християнському життю. А тому насамперед батьки мають подавати приклад для наслідування власним життям. У таких випадках на допомогу батькам приходить Церква. На сьогодні при храмах діють безліч уроків катехизації, де діти мають нагоду вивчати та поглиблювати свої знання про Бога та про Церкву. Такі катехитичні школи, дають змогу батькам поручити духовне виховання своїх дітей у лоно Церкви, де з ними працюють педагоги та катехити, котрі добре обізнані у катехизації дітей. Синод Єпископів УГКЦ, у своєму посланні «Боже Слово і катехизація», звертається до батьків такими словами:

Дорогі батьки! Ви є першими вчителями віри для своїх дітей, виховуйте їх прикладом власного життя і словом молитви. Звіщайте їм Євангеліє, читайте Слово Боже, твори про життя святих і наших новомучеників, які є взірцями віри, прийнятої, пережитої і засвідченої. Починайте день ранковою молитвою, а завершуйте вечірньою, заохочуючи дітей словами: «Ходімо молитися». Свідчіть свою віру власним життям.⁷³

Отже, роль чоловіка у своїй ідентичності є дуже необхідною, а вповні реалізується у сфері сімейного життя. Чоловік – це той, хто несе чіткість та відповідальність за свою сім'ю, а спільна праця чоловіка і жінки приносять гармонію та здоровий розвиток для спільноти сім'ї. Тотальна рівність або зміна ролі чоловіка і жінки у сім'ї, негативно впливає на сферу виховання та формування майбутньої особистості. Суть відмінності між чоловіком та жінкою полягає в цілісності та взаємодоповненні одне одного. Це є здоровим та необхідним для формування щасливої та здорової сім'ї.

2.3 Значення чоловічої ідентичності у поза-сімейному суспільному просторі

У сучасному світі дедалі більше можна зауважити тенденції до самотнього способу життя серед чоловіків. Самотній спосіб життя має декілька варіантів. Один із них- це неодружений чоловік, тобто чоловік, який не бажає створювати сім'ю та не має жодних зобов'язань чи стосунків із протилежною статтю.

⁷³ Синод Єпископів УГКЦ. *Боже слово і катехизація* // sde.org.ua (29.10.2020).

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Феномен неодруженого чоловіка на сьогоднішні став одним із досліджень у психології. Причин феномену неодруженого чоловіка є досить багато, і годі виокремити щось загальне для всіх. Одними із негативних характеристик неодруженого чоловіка є «не самовпевненість, страх, недовіра до себе, занижена самооцінка»⁷⁴. Такі психологічні чинники притаманні для чоловіка, який хотів би мати сім'ю та реалізуватися як чоловік у сім'ї, проте через психологічні труднощі він не може цього досягти. Натомість є безліч чоловіків, які, не володіючи такими характеристиками, свідомо не бажають обирати одружений стан.

Крім того, існують чоловіки та жінки, які не обрали одружений стан, адже відносять себе до розряду «асексуальних людей». «Асексуальність – визначення або самовизначення людей, які не відчувають статевого потягу»⁷⁵. Отже, такі люди не відчувають статевого потягу до будь-якої із статей. Такі люди живуть переважно самотнім способом життя. Проте існують чоловіки, які не обирають одружений стан не будучи асексуалами. У сучасному світі для таких чоловіків (адже переважно під цю когорту людей потрапляють чоловіки) вивели окреме визначення як «сінгілізм». «Тепер вчені почали говорити про “сінгілізм” (від англ. слова “single” – самотній). Люди свідомо відмовляються від будь-яких стосунків (подекуди і від сексуальних), не заводять сімей»⁷⁶. До чоловіків, сінгілістів, відносять переважно осіб, які принципово не бажають розділяти свій особистий простір із протилежною статтю. Це противники сімейного способу життя, а навіть противники романтичних стосунків. На їхню думку, сучасний світ та прогрес, який невпинно біжить, створюють такі умови для життя, що їх не цікавлять стосунки, подружні обов'язки та діти⁷⁷. Це «вічні холостяки», які живуть у своє задоволення. Вони не хочуть ділитися своєю свободою, не хочуть бути залежними як від певних осіб, так і від зобов'язань.

⁷⁴ Див. Психологи розповіли, чому чоловіки залишаються самотніми // zik.ua (22.11.2020).

⁷⁵ Хто такі асексуали та антисексуали // health.24tv.ua (22.11.2020).

⁷⁶ Див. Відмовитись від сім'ї, щоб прожити життя одинаком. Чому люди у всьому світі обирають самотність // inlviv.in.ua (22.11.2020).

⁷⁷ Див. Там само.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Таке буття чоловіка є викривленими та неправильним. Здебільшого чоловіки, які не хочуть одружуватись та створювати сім'ю, просто уникають відповідальності. Це пов'язано з психологічними кризами, про які йтиметься в наступному розділі.

Ще один спосіб життя неодружених чоловіків – це так звана течія «childfree», що означає «вільний від дітей». Така тенденція потрапила до нас із заходу і набуває різкого та масового поширення. «Ідеологія чайлдфрі (з англ. — вільні від дітей) знаходить усе більше прибічників в Україні. Вони заявляють, що над усе цінують свободу і не хочуть обтяжувати себе народженням та вихованням нащадків»⁷⁸. Таке розуміння чоловічого буття є результатом викривленого розуміння суті сім'ї та батьківства. У сучасному світі люди почали розуміти сім'ю, батьківство та статевість як набуту ними самими. Люди прагнуть керувати народжуваністю, вирішують, що можуть вбивати життя, яке ще не народилося, бавляться своєю статевістю, як іграшкою. Слід зрозуміти, що батьківство і материнство є дарами, на цьому наголошує Церква. Дітонародження є одним із багатьох дарів Бога для людини, де сама людина стає співтворцем разом з Богом. Подружжя покликане до створення нового життя. Іван Павло II твердить, що сама інституція подружнього життя спрямована на продовження людського роду та його сумлінного виховання⁷⁹. Потрібно також усвідомлювати, що батьківство і материнство є плодами любові та близькості чоловіка і жінки. Тому, відмовляючись від дітей, чоловік і жінка відмовляються від участі співтворіння, до якого їх запрошує Бог.

Ще одна причина неодруженого способу життя чоловіка містить духовний підтекст, а саме монашество і неодружене священство. Виникнення монашества сягає часів перших християн, приблизно III-IVст. н. е. Оскільки тогочасне монашество ще не мало такого вигляду, як тепер, то виглядало воно так, що зазвичай чоловіки, які були натхненні словами Христа, відчували у собі особливе бажання усамітнитися і присвятити свій час Богові та спілкуванню з

⁷⁸ Лугова М. *Життя без дітей. Чайлдфрі — егоїсти чи гуманісти?* // volyn.com.ua(22.11.2020).

⁷⁹ Див. Іван Павло II, *сімейне співжиття*, 20.

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Ним. Чоловіки покидали свої домівки та вирушали у безлюдні місця, де могли залишитись на самоті з Богом. «У найперші часи існування Церкви починає встановлюватися відмінність між християнами одруженими і тими, хто вирішував залишатися у безшлюбності. У деяких ранньохристиянських спільнотах неодружені з найперших часів мали тенденцію об'єднуватися в особливу категорію — чин (або орден) дів»⁸⁰. Монашество - це особливий стан, коли людина віддається цілковито на службу Богові і людям. Сучасне суспільство також часто говорить, що монашество або неодружене священство, є тим самим «childfree». Пояснюють це тим, що люди, які провадять духовний спосіб життя, є такими, що втікають від себе, або ж не можуть знайти собі пару протилежної статі. Проте варто зрозуміти різницю між цими двома твердженнями. Монах або ж неодружений священник, вибираючи такий життєвий шлях, намагаються якомога більше посвятити себе Богові, на противагу тим чоловікам, які не хочуть ділити свою свободу та не брати жодної відповідальності. Проте це не означає, що неодружене духовенство не має таких потреб і бажань, як звичайні чоловіки. В одному інтерв'ю, Владика Степан Сус, говорить:

«Ти не маєш сім'ї, дітей, не маєш певних прив'язаностей, але це не означає, що це звільняє тебе від спокус...Тому неодружене священство – це хороший приклад для людей показати, що ти такий, як інші, проте в ієрархії пріоритетів у тебе Бог на першому місці. Неодружений священник покликаний жити для інших»⁸¹.

Чоловік будучи монахом чи неодруженим священником реалізовує себе вповні як чоловік. Тут його чоловіча сутність пов'язується з духовним началом, в якому присутні як відповідальність так і служіння іншим. Будучи неодруженими, такі чоловіки мають змогу віддавати свою любов та виховання своїм «духовним дітям». Такі чоловіки мають можливість більше приділити увагу людям які довірені йому при монастирі чи парафії. Вони є взірцями духовного наслідування навіть для чоловіків, які обрали одружений спосіб життя.

⁸⁰ Як і коли виникли перші монаші спільноти та чини // credo.pro (22.11.2020).

⁸¹ Сус С. Неодружений священник це монах у світі // kapelanstvo.info (22.11.2020).

РОЗДІЛ II: СУТЬ І ЗНАЧЕННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Підсумовуючи цей розділ, можна сказати, що чоловік у сучасному світі покликаний займати належне йому місце у соціумі та відігравати суспільну роль не менш важливу, ніж жінка. Саме тому є важливим усвідомлювати справжню суть чоловіка та його місце у суспільстві. Не спотворювати та не мінімалізувати його вклад у суспільство, але адекватно оцінювати та приймати.

РОЗДІЛ ІІІ

ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У сучасному світі поняття чоловічості розглядається з різних перспектив соціального життя людини. Небезпеки, пов'язані з цим, набирають чималого оберту. Завданням цього розділу є продемонструвати аспекти та періоди становлення чоловічої ідентифікації від народження до закінчення життя. Упродовж цілого життя чоловік формується та видозмінюється, а тому важливим є кожен етап становлення. Розглянемо біологічні, психологічні та соціально-педагогічні аспекти формації чоловічої ідентичності, а також сфери, які впливають на її формування. Також ми використовуватимемо декілька понять, які варто чітко окреслити на початку цього розділу. Перше поняття, яке трапляється у цьому розділі, це поняття «Ідентичність». Ця лексема походить від латинського слова “identicus”, що означає «тотожність, однаковість»⁸². Ми використовуємо цей термін на означення «чоловічої ідентичності», тобто чоловіка, який ототожнює та усвідомлює себе зі своїм єством. Подібний термін використовує Ю. Августин, а саме «інтеграція» - що означає взаємопроникнення, доповнення, об'єднання⁸³. Цей термін стосуватиметься вияву цілісності чоловічої статі. Ці терміни включають в себе поняття чоловіка у всіх аспектах його буття, тобто і психологічні аспекти, і біологічні, і культурні а також і духовні.

Тут варто зауважити, що поняття ідентичності є багатограним і стосується різних аспектів. Наприклад, поняття ідентичності може стосуватися соціальної сфери, де «ідентичність» розумітиметься як приналежність та усвідомлення себе до певної соціальної ролі⁸⁴. Також психологія виділяє три основні визначення терміну «ідентичність»: дифузна, розмита ідентичність, яка означає невизначену ідентичність чоловіка або жінки. Відсторонена ідентичність яка означає пошук своєї ідентичності, а також неоплачена

⁸² Див. *Ідентичність* // www.jnsm.com.ua (6.11.2020).

⁸³ Див. *Інтеграція* // slovopedia.org.ua (6.11.2020).

⁸⁴ Див. *Соціальна ідентичність* // www.psyh.kiev.ua (6.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

ідентичність, що означає несвідомий вибір, або вибір, який нав'язали.⁸⁵ Проте у нашій дипломній роботі, коли йдеться про «чоловічу ідентичність» або процес «ідентифікації», ми говоримо про поняття, коли чоловік приймає себе з усіма сферами, що впливають на його життя.

3.1 Становлення чоловічості в ранньому віці

Чоловіча ідентичність відіграє чи не найважливішу роль у становленні та зрілості дорослого чоловіка. Адже у процесі формування чоловіка закладаються базові психологічні потреби. Процес формування можна поділити на три етапи: формування дитячої сексуальної ідентичності (коли дитина формує та набуває чітко виражених чоловічих або жіночих рис), підліткова ідентифікація (зазвичай супроводжується першою вагомою віковою кризою) та період зрілості (коли формування набирає чіткого вигляду сексуальної ідентичності).⁸⁶ Всі ці три етапи є надзвичайно важливими для формування зрілої та здорової особистості чоловіка.

Перший етап формування чоловічої ідентичності починається від народження і триває до моменту, коли дитина готується іти до закладу середньої освіти. У своїй статті Юрій Галустьян наводить думку Л. Колберг, Ж. Піаже, та Г. Мартін, які вважають, що першим етапом у процесі засвоєння статевої ролі є самовизначення, ідентифікація дитини як хлопчика чи дівчинки⁸⁷. Починаючи від самого народження до двох років, у дитини формуються психологічні та біологічні потреби. Крім того, в такому періоді дитина вже формується відповідно до своєї статі. «Розвиток дитини з перших днів життя – це розвиток конкретно хлопчика або дівчинки. Це шлях від перших біологічних, вітальних потреб до духовних інтересів»⁸⁸.

⁸⁵ Див. Явір Б. *Ідентичності* // zbruc.eu (6.11.2020).

⁸⁶ Див. Ічанська О. *Становлення особистісної ідентичності в ранньому юнацькому віці*. Київ 2002, 230 [PDF].

⁸⁷ Див. Галустьян Ю. *Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості* // Український соціум 1 2004, 13 [PDF].

⁸⁸ Лось О. *Психосексуальний розвиток в дошкільному віці* // sexology.org.ua (6.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Починаючи з трьохрічного віку, дитина починає усвідомлювати своє «Я», тобто починає розуміти і відчувати свої потреби, а також починає себе статево ідентифікувати з чоловіком або жінкою. Першим прикладом для такої ідентифікації є тато і мама. «Традиційна психоаналітична концепція, починаючи з Фрейда, у статевій диференціації віддає перевагу біологічним факторам і основним її механізмом вважає процес ідентифікації дитини з батьками»⁸⁹. У підході психоаналітичної думки, який базується на вченні Фрейда, йдеться про те, що з моменту самоусвідомлення починаються певні труднощі, через які має пройти дитина, адже у цьому періоді, хлопчики є дуже прив'язані до матері. Особливість і важливість цього періоду полягає у сепарації хлопчика від матері. Дослідник маскуліності Ігор Кон стверджує, що хлопчики повинні відокремитись від матері та провести ідентифікацію своєї чоловічої ідентичності з батьком⁹⁰. У теорії психоаналізу відхід хлопчика від матері до батька називається «Едиповим комплексом». «Саме едипальна криза дозволяє хлопчику остаточно здійснити зміну на користь ідентифікації з батьком, оскільки внаслідок неї він відмовляється як від своєї едипальної і доедипальної прив'язаності до матері, так і від своєї первинної ідентифікації з нею»⁹¹. Поняття «Едипового комплексу» сформував відомий австрійський психіатр і засновник психоаналізу Зігмунд Фрейд. В основі цього комплексу покладено особисте спостереження Фрейда у зв'язку із самоаналізом, формуванням своєї особистої самоідентифікації. Про це стало відомо з його листів, надісланих Вільгему Флісу у 1897 році. В одному з листів Фрейд пише: «Я також виявив на своєму власному прикладі закоханість у матір і ревність до батька... І тепер розглядаю це в якості універсального явища раннього дитинства. І якщо це так, то ми можемо зрозуміти чаруючу силу Царя Едіпа»⁹².

Хлопчики на цьому етапі формують свою чоловічу ідентичність на основі образу свого батька. Тому важливу роль у цьому комплексі відіграє батько з

⁸⁹ Стахневич В. *Формування статевої самосвідомості особистості* //Здоровий спосіб життя 5,(2005), 74 [PDF].

⁹⁰ Див. Кон І. *Мужчина в меняющемся мире*. Москва 2009, 562 [PDF].

⁹¹ Борцова М. *Становлення чоловічої гендерної ідентичності*, 5 [PDF].

⁹² *Едипів комплекс* // um.co.ua (6.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

усіма своїми рисами характеру. Важливо, щоб батько подавав здоровий приклад поглядів на життя, був впевненим та відважним, бо всі ці риси від батька закладаються в основу та фундамент формування чоловічості у хлопчика. Щербакова Наталія у своїй статті, присвяченій чоловічим травмам, посилаючись на Дж. Холліс, юнгіанського психоаналітика, який у своїй книзі «Під тінню Сатурна» говорить, що «Йому потрібен батьківський приклад, що допомагає зрозуміти, як існувати в цьому світі, як працювати, як уникати неприємностей, як будувати правильні стосунки з внутрішньою і зовнішньою фемінністю»⁹³. Іншими словами можна сказати, що батько слугує свого роду тим, хто вводить підлітка у реальність. Напротывагу матері, яка завжди піклується та охороняє свого сина від загроз та небезпек, які очікують його у реальному житті, батько вчить дитину, як вистояти у реальному житті, сповненому небезпек, несподіванок та випробовувань.

З іншого боку, якщо дитина не пройшла Едипів комплекс, то наслідки зазвичай виявляються у невротичній хворобі дорослої особи. «Хто виявляється не в змозі пройти належним чином едипальну фазу психосексуального розвитку, той захворює неврозом. Едипів комплекс стає ядром неврозу»⁹⁴. Причин такої нездатності до проходження Едипового комплексу може бути безліч і всі вони є індивідуальними. Здебільшого причини стосуються холодності батька до сина.⁹⁵ Момент, коли дитина має «відщепитися» від матері та перейти до батька, є дуже відповідальним, і це особливо стосується чоловіка. Батько тут відграє роль того, хто має передати синові всі маскулінні риси, а також стати прикладом у житті дитини. Холодність почуттів до сина або не демонстрація почуттів загрожує дитині зупинитися на цьому етапі розвитку. Відтак у дорослому віці Едипів комплекс, через невроз, може впливати на спосіб життя чоловіка. «...Однак є люди, які не можуть подолати цей етап розвитку, вони досягають тридцяти і більше років, і вони застрягли на цій стадії свого життя. У цей час Едипів комплекс або синдром стають патологічними і

⁹³ Щербакова Н. 8 таємничих чоловічих травм // mors.in.ua (6.11.2020).

⁹⁴ *Психоанализ и психоаналитическое бизнес-консультирование* // www.hse.ru (6.11.2020).

⁹⁵ Див. *Почему Эдипов комплекс в подростковом возрасте?* // www.avgustcenter.ru

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

повинні лікуватися»⁹⁶. Як наслідок, чоловік, який має проблеми з Едиповим комплексом, у своєму житті не може знайти сталих та серйозних стосунків з протилежною статтю. Часто такі чоловіки є невпевнені в собі та в своїх діях. Оскільки батько, як було загадано раніше, дає можливість дитині побачити світ реальним, то відповідно чоловіки, які мають психологічні потреби з цим комплексом, не тестують адекватно реальність, і, як результат не здатні забезпечувати, а відтак і створити власну сім'ю⁹⁷. Їх лякає перспектива залишитись сам на сам з випробовуваннями, відповідальністю та страхами, а тому часто такі чоловіки до кінця свого життя живуть разом зі своїми батьками.

Від двох до трьох років у дитини починається етап зацікавлення своїм тілом. Це ще один важливий етап формування чоловічої ідентичності, адже під час дослідження свого тіла і усвідомлення себе як хлопчика, дитина свою тілесну зацікавленість виливає у рольові ігри, які притаманні до 5-6 років⁹⁸. Суть таких ігор направлена на сексуальний вимір дитини. Діти бавляться статево-рольові ігри на кшталт лікаря, або гра в сім'ю, де діти протилежних статей відтворюють зразки поведінки своїх батьків. «Ці ігри дають змогу експериментально пізнати свою сексуальність шляхом порівняння її з сексуальністю дітей протилежної статі. Дитина у цей спосіб ідентифікує себе із власною статтю»⁹⁹. Також подібні ігри пов'язані із соціалізацією та певними соціальними очікуваннями від тої чи іншої статі. У статті Тетяни Марцінюк, присвяченій гендерній соціалізації, говориться про те, що одним з важливих моментів формування статевої ідентичності є соціалізація через дитячі ігри. Ігри в такому періоді, зазвичай, поділяються на хлопчачі та дівчачі, що дає змогу більше відкрити свої статеві якості через ці ігри¹⁰⁰.

Соціалізація відбувається у два етапи: коли дитина соціалізується у меншій групі однолітків в закладах дошкільної освіти і соціалізація в широкому

⁹⁶ *Едипів комплекс у дорослих: симптоми, рішення і наслідки* // ua.sainte-anastasie.org (6.11.2020).

⁹⁷ Див. *Едипів комплекс у дорослих: симптоми, рішення і наслідки* // ua.sainte-anastasie.org (6.11.2020).

⁹⁸ Див. Федорець С. *Дитяча сексуальність: поради батькам* // zn.ua (6.11.2020).

⁹⁹ Августин Ю. *Сексуальна інтеграція*, 42.

¹⁰⁰ Див. Марценюк Т. *Гендерна соціалізація як процес формування маскулінних та фемінних ознак гендерної ідентичності* 2004, [26] [PDF].

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

колі дітей у закладах шкільної освіти. В закладах дошкільної освіти, тобто в садках, дитина починає взаємодіяти з іншими дітьми, вчиться з ними спілкуватися та прилаштовуватись до інших.

У вихованні повноцінної особистості важливою є соціалізація дитини в її перших соціумах – родині і групі дитячого садка, що сприяє її соціально-психологічній адаптації до подальшого життя в суспільстві та успішній взаємодії з навколишнім світом¹⁰¹.

Тут завдання постає перед вихователем у садку, адже взаємини між різними статтями є нелегкими, особливо в перші моменти розвитку. Також у соціалізації дитини важливу роль відіграють батьки, вони повинні бути добре обізнані та мати бодай найменші уявлення, які стосуються виховання та психології дітей¹⁰². Кінець дошкільного періоду у формуванні хлопчика характеризується тим, що він уже досить добре статево ідентифікувався, успішно пройшов едипальний період, де від'єднався від фемінних материнських рис і захоплюється батьком, який показує добрий приклад чоловічості та готує до реальності¹⁰³. Дитина у цьому періоді уже добре усвідомлює свою приналежність до статі як у біологічному розумінні, так і у соціальному.

Після цього настає період «молодшого школяра», коли дитина вступає до школи. Цей період є досить складним та тривожним з точки зору психології дитини, адже її очікує зіткнення з великою кількістю осіб, як однолітків, так і старших за себе дітей. Деякі сформовані риси в шкільний період будуть укріплятися та ставати міцнішими, а інші будуть змінюватись та набирати нових форм. Всі ці знання сприяють виразності характеру майбутньої зрілої особистості. «Перехід дитини з дитячого садка у школу є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й із

¹⁰¹ Лемешева Т. *Етапи соціалізації дитини: підготовка до школи та адаптація першокласників // Таврійський вісник освіти* 4 (2013), 270 [PDF].

¹⁰² Див. Сидоренко Н. *Перший раз у перший клас: адаптація дитини до навчання у школі* 2009, 158 [PDF].

¹⁰³ Див. Павелків Р. *Вікова психологія*, Київ 2011, 237.

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

відповідними процесами самоусвідомлення, із зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо»¹⁰⁴.

У шкільному віці, від 6 до 12 років, дитину можна віднести до категорії передпідліткового віку. Цей проміжок часу, до настання підліткового віку, є порівняно спокійним та продуктивним. У психологічному аспекті дитина в цьому періоді зосереджена на розвитку своєї самооцінки¹⁰⁵. Здебільшого, самооцінка особистості відбувається через оцінку, яку дають їй інші. Самооцінка дає можливість усвідомлювати дитині межі її вмінь та можливостей. Часто у такому періоді дитина цікавиться безліччю різних занять та формує свої уподобання та індивідуальні хобі. Проте психологи також особливу увагу приділяють так званій «передпідлітковій кризі». «Основним психологічним змістом передпідліткової кризи є рефлексивний поворот на себе - виникнення "орієнтування на себе", на власні якості і вміння як основна умова розв'язання різноманітних задач»¹⁰⁶.

3.2 Становлення чоловічості у підлітковому віці

У період підліткового віку мова уже йде не про розвиток дитини, а власне про розвиток підлітка, адже підлітковий вік є свого роду переходом від дитячого віку до дорослого¹⁰⁷. А саме тому момент становлення та формування майбутнього чоловіка відбувається у підлітковому віці. У такому віці також встановлюються своєрідне бачення себе, коли підліток намагається знайти шляхи реалізації себе у світі. «Підлітковий вік – це один з найважливіших етапів життя людини. У ньому багато джерел і починань всього подальшого становлення особистості»¹⁰⁸. Цей період є важливим також тим, що одна з

¹⁰⁴ Нестерова Г. *Формування у дошкільників психологічної готовності до навчання у школі* // works.doklad.ru (10.11.2020).

¹⁰⁵ Див. Павелків Р. *Вікова психологія*, 269.

¹⁰⁶ Див. Так само, 269.

¹⁰⁷ Див. Дуткевич Т. *Дитяча психологія*. Київ 2012, 371.

¹⁰⁸ Олійник С. *Психологічні особливості сприймання образу власного тіла у підлітковому віці* 2008, 191[PDF].

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

найбільших криз у формуванні зрілої особистості також припадає на період пубертату¹⁰⁹.

У цьому періоді все єство людської особи знаходиться в стані кардинальних змін, починаючи від психологічної сфери і закінчуючи біологічними та соціальними вимірами людського буття. У підлітка, починаючи приблизно з дванадцяти років, починає перебудовуватися увесь організм.

Показники розмірів та маси внутрішніх органів підлітка наближаються до показників дорослої людини. Відбувається вдосконалення нейронів кори головного мозку, збагачуються асоціативні зв'язки між різними ділянками мозку. Посилюються гальмівні процеси. Інтенсивно розвивається друга сигнальна система. Розвиток нервової системи підлітка призводить до посилення розумової активності підлітка, зростання його здатності регулювати свою поведінку¹¹⁰.

Будова тіла підлітка повільно починає набирати зрілих та дорослих рис. Під час статевого дозрівання підліток знаходиться під дією гормонального пробудження, у організмі відбуваються біохімічні зміни. При цьому одним із видимих і важливих проявів статевого дозрівання є менструації у дівчат та полюції у хлопців. Це одні з видимих та основних проявів формування зрілої особи¹¹¹.

У сексуальному розвитку підлітків Ігор Кон виділяє дві стадії підліткової сексуальності: платонічна стадія і еротична стадія¹¹². Платонічна стадія, згідно з думками автора, характеризується дитячою закоханістю. Це момент, коли підліток вчиться відкривати у своїй емоційній палітрі нові емоції та почуття. У такої любові ще немає сексуального підтексту, проте підлітки вчаться теплішому та глибшому спілкуванню з протилежною статтю¹¹³. Згодом, коли розвиток сексуальності починає набирати обертів, платонічна любов переходить у сферу еротичної любові. Така любов концентрується на тілесному

¹⁰⁹ Див. *Пубертат* // slovnyk.ua (10.11.2020).

¹¹⁰ Дуткевич Т. *Дитяча психологія*, 371.

¹¹¹ Див. Кришталь Г. *Етика статевої та подружжя*. Львів 2009, 80 [PDF].

¹¹² Див. Кон И. *Психология ранней юности*. Москва 1989, 263 [PDF].

¹¹³ Кон И. *Психология ранней юности*, 263.

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

вимірі людини. Сфера еротики відіграє чималу роль у сексуальній ідентичності як підлітка так і зрілої особистості.

Польська психологиня Єва Люб'янець у своїй книзі «Обійдемося без лелек. Як розмовляти з підлітками про любов і сексуальність» наголошує, що на етапі еротизації у підлітків виникають багато запитань, які потребують нагальної відповіді. Навіть у період розвитку еротичного потягу цей процес відбувається по-різному у хлопців та ще інакше у дівчат. У дівчат, попри статеве пробудження, не виникає одразу надмірних потягів до статевих стосунків з протилежною статтю. Дівчата більше сконцентровані на ніжності, любові та емоційності, того ж вони вимагають від стосунку з хлопцями¹¹⁴. На противагу ж дівчатам, розвиток сексуальності у хлопців проходить бурно та різко емоційно, сексуальна напруга у організмі хлопця, проектує сексуальне задоволення від речей, які не мають сексуального контексту.

Вони готові знімати сексуальне напруження майже завжди і всюди. Чимало нейтральних або зовсім нееротичних ситуацій і предметів, здатні викликати в них сексуальні асоціації і фантазії. Хлопці у підлітковому віці не відчують потреби в емоційних стосунках із дівчатами. Дівчина для них є передусім сексуальним об'єктом¹¹⁵.

Певна річ, у такій ситуації аж ніяк не варто винити хлопця та його інтимні бажання. Слід знати та усвідомлювати різницю в психосексуальному розвитку між двома статтями.

Варто звернути увагу на психо-сексуальну сферу, яка також зазнає чи не найбільших змін, що впливають як на фізичний, так і на психоемоційний стан підлітка. Для підліткового періоду характерні риси відкриття своєї власної ідентичності, тому часто підлітки мають своїх кумирів та людей, з яких прагнуть брати приклад. У більшості випадків бажання наслідувати когось спричинене психосексуальним розвитком, адже, ідентифікуючи себе з чоловічою статтю, хлопці починають наслідувати ідеали чоловічості, які поширенні у сучасному світі.

¹¹⁴ Див. Люб'янець Є. *Обійдемося без лелек. Як розмовляти з підлітками про любов і сексуальність*. Львів 2013, 133.

¹¹⁵ Люб'янець Є. *Обійдемося без лелек*, 133.

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Усвідомлення і переживання статевої ідентичності передбачає наявність у підлітків певних зразків, тобто уявлень про найбільш привабливі і значущі якості особистості чоловіка та жінки, які виявляються у багатьох сферах життєдіяльності індивіда¹¹⁶.

Такими взірцями для хлопців часто бувають актори з чітко вираженими маскулініними рисами, або ж це може бути батько, або людина з його оточення, чий ідеал для підлітка буде бажаний для наслідування. Часто для дітей, які виховувалися без батька, ідеалами чоловічності стають дідусі чи дядьки, на яких дитина дивиться із захопленням. Тому дуже важливим є адекватне і правдиве висвітлення маскулініних та фемініних якостей та рис у суспільному житті. Адже часто саме викривлене трактування маскулініності через засоби масової інформації, телебачення чи інтернет, провокують у дітей негативне ставлення до своєї статі. Період підліткового дозрівання, через нерозуміння всіх нюансів та етапів, часто становить небезпеку, в яку підлітки потрапляють. Перелік таких небезпек може бути чималим, проте найвагоміші з яких можна виокремити такі: сексуальне насилля, невпорядковане статеве життя, яке у більшості веде до небажаної вагітності, потрапляння в антисоціальне коло спілкування. Всі ці небезпеки зумовлені «підлітковою кризою».

«Головною метою підліткової кризи вважається самоствердження підлітка, визнання себе як повноцінно сформованої особистості. В цей період найчастіше відбувається радикальна зміна поведінки підлітка»¹¹⁷. Підліткова криза характеризується у більшості двома важливими чинниками: неусвідомленням своєї ідентичності та ставленням дорослих до підлітка¹¹⁸. Підліток переживає багато різних змін у всіх сферах свого існування. У біологічному вимірі підліток спостерігає формування свого організму та статевих органів, які набувають дорослої форми. Проте на психологічному рівні підліток до кінця себе не може ідентифікувати хто він є: дитина чи вже зріла і доросла особа. Крізь психологічний пошук своєї ідентифікації часто підліток може вирішити, що в нього є нахили до нетрадиційної сексуальної

¹¹⁶ Олійник С. *Психологічні особливості сприймання образу власного тіла у підлітковому віці*, 192.

¹¹⁷ *Криза підліткового віку* // euromd.com.ua (17.11.2020).

¹¹⁸ Див. Дуткевич Т. *Дитяча психологія*, 373.

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

орієнтації. Частіше за все це трапляється через пропаганди нетрадиційних форм співжиття у сучасному світі. Масмедіа, Інтернет та сучасна література пропагандують образ підлітка як непевного тинейджера, який погано ідентифікований зі своєю статтю. Тому вплив мас-медіа є надзвичайно важливим для уявлення підлітка про себе самого. «Останнім часом все частіше предметом аналізу науковців, педагогів, психологів постає питання зростання впливу ЗМІ не тільки на поведінку, а й на свідомість та психіку дітей»¹¹⁹. Думка про гомосексуальні нахили хлопця у періоді підліткового віку насправді є результатом формування сексуальної ідентичності, а тому не варто приймати серйозно такі думки. Олеся Горгота, експерт з гендерних досліджень, твердить:

Одразу скажу: ЛГБТ-підлітків не існує, немає підлітків-гомосексуалістів. Оскільки сексуальна орієнтація та статева поведінка у період 10-14 років лише формується і закріплюється у період статевої зрілості (16-18 років). То ж, коли підліток говорить «я – гей», не потрібно сприймати це «за чисту монету», не варто поспішати приймати його «таким, яким він є». Тому що підліток у віці 14 років ще не знає остаточно «яким він є», його уявлення про себе ще формуються, є змінними, чуттєвими до впливів оточуючого середовища (сім'я, однолітки, представники протилежної статі, мас-медіа тощо).¹²⁰

У психології та сексології такі сексуальні порушення трактуються як «статева дисфункція»¹²¹. Це тоді, коли у особи чоловічої або жіночої статі, є проблеми з сексуальною ідентичністю. Статева роль у підлітковому віці також відзначається пошуком особистого «Я», коли усвідомлення і досвід культурного та статевого конструкту намагаються сформувати ідентичність зрілої та дорослої особи. Тому, для запобігання таких ситуацій, варто завжди враховувати всі аспекти формування підлітка. Важливу роль також відіграють батьки, адже у такі складні моменти підліток, відчувши турботу та безпеку від батьків, буде з ними щирий та відкритий, і складні питання ідентичності будуть формуватися у безпечному та сприйнятливому середовищі.

¹¹⁹ Крат Д. *Вплив засобів масової інформації на розвиток особистості у підлітковому віці* // Науковий часопис національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (12), Київ 2018, 244 .

¹²⁰ Гогрота О. *Гендерна дисфорія у підлітка: приймати чи не приймати* // <https://sexology.org.ua/> (18.11.2020).

¹²¹ Див. *Статева дисфункція, не зумовлена органічним розладом або захворюванням* // www.dovidnyk.org (18.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У період самоусвідомлення підліток знаходиться у пошуках тих людей, чий погляд на світ є схожим. Тому часто підлітки групуються у різні спільноти однолітків, де і проводять свій вільний час. Проте такі спільноти часто бувають деструктивними, а іноді зовсім небезпечними. «Неформальні групи, в яких опиняються підлітки, часто не лише опираються традиційним моральним нормам і цінностям суспільства, але й нерідко потрапляють під оруду різних злочинних угруповань»¹²². Як правило, всі знання про доросле життя підліток дізнається у колі спілкування зі своїми однолітками. Зазвичай діти бояться говорити з батьками на інтимні та духовні теми, а тому часто неправильну та викривлену інформацію про себе та своє сексуальне життя дізнаються у колі однодумців.

Отже, підлітковий вік несе за собою низку змін та випробувань, які лягають на плечі підлітка. У таких моментах важлива підтримка та належні знання для того, щоб якомога ефективніше та безпечніше допомогти підлітку пережити цей етап. Становлення чоловічості у підлітковому віці має свої особливості, на які слід звертати увагу як батькам, так і педагогам. Хлопчик у періоді підліткової формації повинен мати адекватні ідеали, на які може рівняти свою статевість та свою психіку, вибудовуючи здорове розуміння та зрілість своєї власної чоловічої ідентичності. Також не мало важливою є підтримка батьків та близьких у такий період. Підліток хоча й не показує таку потребу, а часто і навпаки відкидає її, проте йому важливо знати, що його приймають та люблять таким, як він є, з його недоліками та вадами.

3.3 Формування чоловічості у дорослому віці

Аналізуючи різні стадії формування чоловічої ідентичності, можна сказати, що у дорослому віці особа є зрілою як біологічно, так і психологічно. Проте більшість психологів говорять, що людина формується у впродовж цілого свого

¹²² Кігічак-Борщевська А. Підліткова криза: війна з суспільством чи захист від страху? // zn.ua (17.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

життя, відповідно погляди на життя також можуть змінюватися. Т. Дзюбан, і О. Коваленко, у своїй книзі «Психологія дорослості з основами геронтопсихології», говорять що зрілість і дорослість насправді є двома окремими поняттями¹²³. Часто дорослість ототожнюють зі зрілістю або взагалі вживають як синоніми, проте вони означають дещо різне, хоча виходять один з одного.

Отже, дорослість – це період життя людини, який йде за періодом дитинства і є попереднім перед старістю. Зрілість – це смисл дорослості, фізіологічний стан людини дорослого віку, соціальне, психологічне, особистісне, професійне новоутворення, яке має виражену акмеологічну спрямованість¹²⁴.

Дорослість швидше охоплює розуміння як біологічне, так і соціально-психологічне. Соціум зі своїм уявленням та традиційним сприйняттям дорослої особи відіграє важливу роль для визначення дорослої та зрілої особи. А тому неможливо поставити чітку вікову рамку для визначення дорослої особи, адже іноді 45-річний чоловік може себе поводити, як підліток, і навпаки. Проте є різні характеристики, які умовно можуть охарактеризувати дорослу особу, узагальнюючи можна виділити декілька характеристик зрілої, дорослої особи: самоусвідомлення, відповідальність, наполегливість та критичне мислення¹²⁵. Самоусвідомлення належить до тих процесів, які відбувалися як у дитячому, так і в підлітковому періодах, це статева ідентифікація, соціальна та біологічна. Дорослий чоловік знає, чого він хоче, що йому подобається та добре усвідомлює себе саме як чоловіка. Відповідальність – це ще один критерій дорослої особи, яка здатна за свої вчинки відповідати. Відповідальність також залежить від різних чинників та буває присутня або відсутня у різному віці. У соціальному просторі, зокрема юридичному, різні країни визначають свою межу віку особи, яка може нести відповідальність за порушення закону. Наприклад, в Україні, 16-тирічна особа вважається такою, що може нести як

¹²³ Дзюба Т. - Коваленко О. *Психологія дорослості з основами геронтопсихології*. 2013, 9 [PDF].

¹²⁴ Там само 9.

¹²⁵ Див. *Вікові особливості різних періодів життя дорослої людини* // uzhnu.edu.ua (19.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

адміністративну, так і кримінальну відповідальність за порушення закону¹²⁶. Проте зрілість не полягає виключно у юридичному просторі. Відповідальність поширюється на власні дії, проявляється у ставленні до себе та ближніх осіб.

У психології розділяються поняття дорослості на три складові: рання дорослість, середня дорослість та період пізньої дорослості¹²⁷. Рання дорослість починається з моменту закінчення підліткового віку, а тому приблизні вікової рамки сягають від 20-ти до 40 років¹²⁸. У період ранньої дорослості юнак є більше зацікавленим у прийнятті своєї участі до соціального виміру життя. Молоді особи намагаються взяти на себе ті чи інші ролі, які поставлять їх на один щабель із дорослими. Вони намагаються якомога більше реалізувати свої потенціали, а також характеризуються наполегливістю та запальністю. Саме тому початок кар'єрного росту починається в період ранньої дорослості, коли чоловік намагається добиватися своїх поставлених цілей. Ці ролі стосуються особистісного розвитку, професійного спрямування та створення сім'ї. Надзвичайно важливий психологічний момент припадає на період відходу від своїх батьків. У психологічному просторі такий відхід називається сепарацією.

На думку багатьох науковців, сепарація — це процес, який є послідовним усвідомленням людиною, що дорослішає, і її батьками своєї відокремленості і емоційне переживання цього. Сепарація передбачає не тільки розставання як фізичний факт, але більшою мірою — перебудову відносин між батьками і дітьми, під час якої формується почуття незалежності і відбувається побудова своєї унікальної особистісної ідентичності кожного з учасників процесу¹²⁹.

Сепарація є необхідною умовою для створення здорового шлюбу та сім'ї. Юнак має відійти від своєї сім'ї як фізично, так і психологічно. Для повноцінного дорослого життя юнак має відчувати відповідальність за своє життя, він має усвідомлювати, що його життя залежить від нього. Така незалежність має також стосуватися відокремленого матеріального життя. Чоловік має заробляти кошти, якими зможе утримувати як себе так і свою сім'ю. Часто противниками

¹²⁶ Див. Кримінальний кодекс України *Вік з якого може наставати кримінальна відповідальність* // https://protocol.ua/ua/kriminalniy_kodeks_ukraini_stattya_22/, (19.11.2020).

¹²⁷ Див. Дзюба Т. – Коваленко О. *Психологія дорослості з основами геронтопсихології*, 3.

¹²⁸ Див. Там само, 3.

¹²⁹ Шкробут М. *Сепарація від батьківської родини як необхідна умова щасливого подружнього життя* // christian-psychology.org.ua (20.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

сепарації виступають самі батьки. Причини такого залежать від багатьох психологічних факторів, проте одним із центральних моментів є страх залишитися самотніми. Дитячий психолог Марія Липич, стверджує, що причини небажання сепаруватися можуть бути також і у батьків, а особливо це стосується матерів, які в період дитинства, настільки зливалися з дитиною, що просто зробили дитину своїм сенсом та змістом життя. Відповідно втрата сенсу свого життя може призвести до смерті самого материнства¹³⁰. Ще один з видів такого нездорового залежного стосунку виникає тоді, коли батьки намагаються реалізувати свої мрії та свої плани у житті свого сина. Часто батьки насаджують свою мрію своїй дитині, не запитуючи згоди дитини. В таких випадках дитина проживає не своє життя, але життя своїх батьків.

В результаті небажання відпустити дитину, у батьків також трапляється криза. У таких випадках психологи радять наступне :

І тут батькам дуже важко, бо вони стикаються з так званим «синдромом пустого гнізда». Батьки мають відпустити своє чадо та пройти, в деякій мірі, процес горювання за втраченим щасливим часом, де є мама, тато та дитина — одна щаслива сім'я. В цей період у вас відбувається власна криза, процес ідентифікації «хто ми тепер?», «що робити далі?». Буває й таке, що батьки намагаються несвідомо утримувати поруч дорослих синочка\донечку аби не зіштовхнутись із кризою втрати та відчуттям того, що їх покинули (виникає залежність від дітей). Спробуйте в цей період присвятити більше часу одне одному в парі, побудувати нові плани для себе і про себе.¹³¹

Звичайно це є нездоровий спосіб сприйняття і найперше молодим матерям слід подумати для чого їм потрібна дитина, для того щоб виховати зрілу та незалежну особистість, чи для того щоб дитина слугувала предметом їхньої реалізації.

Психологи часто говорять, що бувають такі юнаки і навіть дорослі чоловіки, які не бажають пройти сепарацію від своїх батьків, продовжують жити з ними впродовж цілого свого життя. «... Але бувають ситуації зовсім протилежні: доросле сорокарічне «дитя» не хоче відходити від маминої

¹³⁰ Див. Липич М. *Сепарація від батьків, 5 причин, чому вашій дитині потрібен літній відпочинок без вас* // osvitoria.media (20.11.2020).

¹³¹ Див: *Окремо від батьків: Як безболісно пережити сепарацію дитини, особливі рекомендації для кожного вікового періоду* // woto.ua (20.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

спідниці, сидить на шиї у батьків, начебто і може заробляти і вирішувати свої проблеми самостійно, але не хоче»¹³². В таких випадках, психологи говорять, що чоловік живучи подібним життям, переносить відповідальність за своє життя на батьків, а тому важко назвати таку особу зрілою, попри його дорослість.

Період середнього віку припадає приблизно між сорока та шістдесяти роками. «Середній дорослий вік – це своєрідний проміжний період, який знаходиться між двома поколіннями: молодістю й старістю (пенсійний вік)»¹³³. У такий період, зазвичай, дорослий чоловік починає набувати життєву зрілість. Цей період характеризується відносною спокійністю, юначий запал помалу притишується, а чоловік знає своє як професійно-соціальне, так і сімейне становище. Такі чоловіки відрізняються життєвою мудрістю, яку здобули впродовж попередніх років.

На період середнього дорослого етапу припадає «криза середнього віку». «Криза середини життя – психологічний феномен, що переживається людьми, які досягли віку 37-40 років, і полягає у критичній оцінці і переоцінці того, що було досягнуто в житті до цього часу»¹³⁴. Ця криза не має універсальних симптомів, а тому у кожного відбувається по-різному. Психолог Олена Савинова стверджує, що саме поняття кризи не є чимось, що може зашкодити цілісності чи пошкодженню особи. Криза є нічим іншим, як переусвідомленням свого буття¹³⁵. Чоловіки в таких моментах починають аналізувати своє життя. Вони прокручують у голові всі свої здобутки, всі успіхи та невдачі. Чоловік переосмислює сенс свого життя. Буває, що у такі моменти чоловіки залишають свою справу та починають займатися тим, що насправді їм по душі. Часто жінка, не розуміючи таких станів свого чоловіка, починає підозрювати його у тому, що він розлюбив свою дружину. «Цей період чоловік починає відчувати невдоволення своїм особистим життям. Йому здається, що інтимна близькість з

¹³² Л. Данагулян. *Чому так важливо відокремитися від батьків* // explainer.com.ua (20.11.2020).

¹³³ Дзюба Т. – Коваленко О. *Психологія дорослості з основами геронтопсихології*, 77.

¹³⁴ Цибух Л.- Куляс О. *Особливості кризи середнього віку* // Київський науково-педагогічний вісник 16 (2019), 67 [PDF].

¹³⁵ Див. Савинова О. *Чоловічі кризи і як їх пережити* // www.bbc.com/ukrainian (20.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

дружиною не приносить йому задоволення. Через це виникає напруга у відносинах з дружиною: нерозуміння і часті сварки»¹³⁶. Для вирішення цієї кризи психологи радять залишити чоловіка в спокою зі своїми думками, адже цю кризу він має подолати самотужки.

Остання фаза дорослішання чоловіка - це пізня дорослість, або, як ми звикли часто чути, «старість»¹³⁷. Період пізньої дорослості або старості, умовно починається з 60-ти років. Проте це знову таки залежить від культурних та соціальних аспектів середовища. Старість характеризується уповільненням, спокійністю та нетривожністю. Цей етап є протилежним до підліткового або раннього дорослішання, коли юнак максимально видає свої сили та ентузіазм. Літні люди мають потребу у спілкуванні. На жаль, у сучасному світі вони іноді потрапляють на маргінес суспільства, а тому залишаються самотніми та відкинутими.

Літні люди опиняються на узбіччі життя. Справа не стільки у матеріальних труднощах (хоча і вони відіграють важливу роль), скільки у труднощах психологічного характеру. Вихід на пенсію, втрата близьких і друзів, хвороби, звуження кола спілкування і сфер діяльності – все це веде до збідніння життя, відходу з нього позитивних емоцій, з'являється почуття самотності та не потрібності¹³⁸.

Саме тому слід звертати увагу на людей похилого віку, які часто залишаються сам на сам зі своїми проблемами. Процес старіння виникає і на біологічному рівні. Організм починає повільніше працювати, органи все частіше починають відмовлятися працювати у звичному до того часу режимі. Старість не є наслідком чогось, але природнім, наперед запрограмованим способом людського буття. «Тобто, генетично запрограмоване не саме старіння, а тип обміну речовин, від якого залежить темп зміни, руйнування організму»¹³⁹.

У всіх типах зрілості існує безліч соціальних та психологічних типів поведінки чи уявлень про зрілість та дорослість чоловіка. Відомий російський

¹³⁶ Криза середнього віку у чоловіків: що необхідно знати і робити жінкам // ukr.media (20.11.2020).

¹³⁷ Див. Дзюба Т. - Коваленко О. Психологія дорослості з основами геронтопсихології, 106.

¹³⁸ Психологічні особливості соціалізації та самореалізації людей похилого віку // neuronews.com.ua (20.11.2020).

¹³⁹ Дзюба Т. – Коваленко О. Психологія дорослості з основами геронтопсихології, 109.

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

психолог Михайло Лабковський дає десять характеристик зрілого та дорослого чоловіка.

Він розраховує тільки на себе, він незалежний, він не просить про допомогу, він не йде на компроміси, він не порівнює, не бігає за жінками, уникнув кризи середнього віку (або пережив її з найменшими втратами), він твердо знає, що жінка – така ж людина, тільки краща¹⁴⁰.

Таких характеристик дорослого чоловіка у тій чи іншій інтерпретації можна знайти безліч. Соціальна роль чоловіка у сучасному світі зазнає багато змін, і одна з таких змін відноситься до руйнування стереотипів, які стосуються проявів дорослого чоловіка. Багато психологів говорять про те, що становище дорослого і зрілого чоловіка в сучасному світі зазнає великих небезпек. Сучасне уявлення про чоловіка накладає на нього багато тягарів, які перетворюють чоловіка на бездушну і неемоційну особу.

Життя чоловіків сьогодні дуже відрізняється навіть від життя чоловіків в Україні ще буквально 20-30 років тому. Інфантильність, безініціативність і сліпа покірність фігурі Батька (державі або начальнику, мамі або дружині, коли мова йде про співзалежні незрілі стосунки), які раніше вважалися вартісними, сьогодні зовсім не є перевагами. Це серйозні недоліки, які роблять нещасними насамперед чоловіків¹⁴¹.

Мова йде про соціальні стереотипи, які навішують на чоловіка у сучасному світі. Іноді складається враження, що чоловік є причиною всього негативного, що діється в світі. Попри стійкість, витривалість та інші характерні риси чоловічості, чоловік також має право на слабкість, розпач та вираження своїх емоцій.

Чоловікам психолог потрібен, можливо, навіть більше, ніж жінкам. Тому що жінки свої емоції можуть виплескувати в спілкуванні з подругами, мамами, друзями. Тобто їм суспільство дозволяє проявляти емоції. У чоловіків же, якщо говорити спрощено, немає дозволу на слабкість¹⁴².

Проблема таких соціальних ярликів дуже відбивається як на психічному, так і на біологічному рівнях. У такій ситуації, як ми вже неодноразово згадували, потрібно добре усвідомлювати різницю між чоловіком та жінкою, а також мати чітке розуміння самоусвідомлення та приналежності до своєї статі. Дорослі

¹⁴⁰ Лабковський М. *10 ознак справжнього чоловіка* // life.nv.ua (19.11.2020).

¹⁴¹ Королович О. *Ти повинен! Сучасні чоловіки перебувають у найбільшому стресі за всю історію. Чому, і що з цим робити?* // texty.org.ua (20.11.2020).

¹⁴² Мамоїленко Ю. *Про що оговорять чоловіки у кабінеті психолога* // iod.media (20.11.2020).

РОЗДІЛ III: ФОРМУВАННЯ ЧОЛОВІЧОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

чоловіки, які пройшли всі рівні дозрівання, формування та становлення, починаючи від дитинства та закінчуючи зрілим дорослим віком, мають внутрішній стержень, який дає можливість у важких життєвих ситуаціях на нього покладатися.

Підсумовуючи всі етапи формування чоловічої ідентичності, є надзвичайно важливими для становлення дорослої та зрілої особи чоловіка. Кожен етап має свої особливості та критерії, які завжди є пов'язані між собою. Один із найважливіших етапів становлення чоловічої ідентичності є дитячий період, під час якого закладається фундамент чоловічого образу. Тому так необхідно усвідомлювати всю важливість чоловічої ідентифікації на всіх етапах життя чоловіка.

ВИСНОВКИ

Поняття «маскулінності» у сучасному світі під натиском поширення гендерної ідеології зазнає багато викривлень – від невідповідного трактування до звинувачень в «пагубності» з приписуванням їй безлічі різноманітних загроз. Неправильне або перекручене трактування цього поняття призводить до низки маніпуляцій та неоднозначностей. У цій магістерській роботі ми намагалися дослідити, яке розуміння надає сучасний світ поняттю «маскулінності», а також простежити певну трансформацію значень, якими воно наповнене під впливом зокрема гендерної ідеології. Відтак одним із завдань, які ми намагалися досягнути, було представити належне розуміння чоловічої ідентичності в контексті християнської антропології.

У першому розділі нашої дипломної роботи, ми розглядали поняття «маскулінності», яке зазнає змін у сучасному світі. Особлива увага була присвячена викривленим та негативно забарвленим поняттям крайнього прояву маскулінності, а саме «токсичній» та «гегемонній» маскулінностям. Аналізуючи ці поняття, ми дійшли до висновку, що крайній прояв маскулінності у чоловіка є не природньою характеристикою статі, а дійсністю, спровокованою різними подразниками та стереотипними кліше, якими сучасний світ намагається підірвати розуміння та суть чоловічості. Поширення гендерної ідеології та її проникнення у різні сфери діяльності суспільства представляє одну з реальних загроз для сучасного розуміння чоловічості, слугує причиною її негативного смислового наповнення.

У другому розділі ми аналізували питання, які стосувались суті чоловічої ідентичності, дослідили роль чоловіка у суспільстві відповідно до засад християнської антропології. Слід зазначити, що різниця між чоловіком та жінкою є значною, тож спростовує твердження гендерної ідеології стосовно їх «рівності та однаковості». Проте ця різниця між обома статями підкреслює важливість комплементарного принципу, присутнього в бінарній системі статей. Різниця також є важливою не лише в питанні продовження роду і народження нащадків, але, зокрема у відмінному підході до виховання дітей.

ВИСНОВКИ

Кожна стаття відіграє унікальну та надважливу роль у процесі виховання дитини. Саме тому є великою помилкою та небезпекою, нівелювати роль батька у вихованні дитини. Зміна ролей чоловіка і жінки можуть спровокувати серйозні наслідки, які стосуватимуться зрілого майбутнього їхньої дитини. Також ми намагалися проаналізувати значення і роль чоловічої ідентичності при виборі неодруженого стану життя. Ми розглянули як позитивні образи неодруженого чоловіка в прикладі неодружених духовних осіб, так і проаналізували явища та феномени сучасного розуміння чоловіка, який не хоче реалізовувати себе та брати належну відповідальність як в сімейному житті, так і у батьківському вимірі. Поняття вільних від дітей та вільних від стосунків чоловіків є насправді викривленням здорового розуміння чоловічості у суспільстві.

У останньому розділі ми аналізували один із найважливіших аспектів чоловічості – етапи формування і становлення чоловічої ідентичності. Також розглянули три етапи у формуванні чоловічої ідентичності, а саме: період становлення чоловічої ідентичності у ранньому віці, у підлітковому та дорослому роках. Ми проаналізували низку психологічних, біологічних та педагогічних чинників які впливають на формування чоловіка. Одним із важливих аспектів формування чоловічості належить до психологічного виміру. Нам вдалось виокремити причини, через які окремі моменти і етапи формування чоловічої ідентичності пройшли не відповідно, в результаті чого наслідки вже проявились у дорослому віці. Кожен з перелічених етапів є важливий та цінний для формування зрілого чоловіка.

Ще одне із поставлених завдань в нашій магістерській роботі – висвітлення сутнісного поняття та розуміння чоловічості. Результат нашого аналізу поняття «чоловічості» демонструє потребу в необхідності захисту здорового розуміння маскулінності, та поширення цього усвідомлення на протиположні закидам нездорового та викривленого розуміння чоловічої ідентичності в сучасному розумінні.

ВИСНОВКИ

Отже, в межах центрального результату проведеного дослідження, можна виділити доведення існуючих концептуальних загроз у спробах трансформації гендерною ідеологією значення поняття «маскулінність», тобто чоловічості, яке тепер зазнає значеннєвих змін та деформацій, покликаних формувати нові, проте викривлені уявлення та стереотипи про внутрішню сутність чоловічої статі. Ця магістерська робота може послугувати для читача в якості своєрідного орієнтиру, в якому вміщено основні та загальні положення стосовно належного розуміння суті чоловічості у межах християнської антропології.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

Джерела і документи Церкви:

1. *Святе Письмо* / перекл. з євр., араб. та грец. Хоменка Івана. Жовква 2015.
2. Августин Ю. *Сексуальна інтеграція*. Свічадо 2012.
3. Августин Ю. *Бути батьком*. Львів 2017.
4. Августин Ю. *Путівник для батька*. Львів 2015.
5. Алексійчук В. *Хто він, сучасний чоловік: декілька дискусійних думок* 27 вересня 2020. // Проект Комісії у справах молоді Патріаршої Курії.
6. Бучинська О. *Гендерні образи сучасної реклами*. Київ 2018 [PDF].
7. Венедикт XVI. *Промова до Римської курії* (22 грудня, 2008) // Vatican w2.vatican.va(17.07.2020).
8. Галустян Ю. *Деякі аспекти гендерної ідентифікації та соціалізації особистості* // *Український соціум* 1 (2004) [PDF].
9. Дуткевич Т. *Дитяча психологія*. Київ 2012.
10. Іван Павло II. *Лист до сімей*. Київ 1994.
11. Іван Павло II. Апостольське повчання *Сімейне співжиття*, про завдання християнської родини в сучасному світі. Львів 1995.
12. Кімелл М. *Гендерное общество* / Перекл. Авт. Москва 2006 [PDF].
13. Кон И. *Мужчина в меняющемся мире* / Перекл. Авт. Москва 2009 [PDF].
14. Кон И. *Психология ранней юности* / Перекл. Авт. Москва 1989. [PDF].
15. Connell R. *Masculinities – Berkeley* / Перекл. Авт. California 1995, [PDF].
16. *Кримінальний кодекс України, вік з якого може наставати кримінальна відповідальність*, // *Юридичний Протокол* protocol.ua (19.11.2020).
17. Кришталь Г. *Етика статевої і подружнього життя*. Львів 2009 [PDF].
18. Кубі Г. *Гендер : Виклики і загрози*. Львів 2013.
19. *Listpasterskina Niedzielę Świętej Rodziny* 29 грудня 2013 // episkopat.pl (17.07.2020).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

20. Марценюк Т. *Гендер для всіх, виклик стереотипам*. Київ 2017.
21. Марценюк Т. *Гендерна соціалізація як процес формування маскулінних та фемінних ознак гендерної ідентичності*. 2004 [PDF].
22. Маєрчик М. *Гендер для медій, підручник із гендерної теорії для журналістики та інших соціогуманітарних спеціальностей*. Київ 2003.
23. Міністерство соціальної політики України. *Сучасне розуміння маскулінності : ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства щодо жінок*. Київ 2018.
24. *Петиція № 22 /074484-en щодо захисту християнських цінностей – основи стабільності, розвитку і процвітання України 28 вересня 2012 // Електронні петиції, Офіційне інтернет-представництво офісу президента України etition.president.gov.ua (21. 02.2020)*.
25. Полі О. *Серце батька. Що потрібно знати кожному батькові*. Львів 2010.
26. Сус С. *Неодружений священник це монах у світі 18 серпня 2015 // Інформаційний портал капеланського служіння kapelanstvo.info (22.11.2020)*.
27. Синод Єпископів УГКЦ. *Боже слово і катехизація 12 грудня 2018 // sde.org.ua (29.10.2020)*.
28. Франциск: *Зло проявляється у гендерній ідеології // credo.pro (16.02.2020)*.

Довідкова література:

1. Бусел В. *Великий тлумачний словник Української Мови*. Київ 2005.
2. *Методологічні рекомендації для самостійної роботи студентів при підготовці до практичного заняття // Вінницький Національний Медичний Університет ім. М. І. Пирогова. Вінниця 2013.[PDF]*.
3. Вербицька Н. *Підлітки: Порадник для фахівчинь та фахівців психологічної соціальної сфери*. Київ 2018.
4. Синявська В. *Психологічний словник // Маскуліність 2006 [PDF]*.

5. Степанов О. *Психологічна енциклопедія*. Київ 2006.

Додаткова література:

1. Білобровка Р. *Психологічні відмінності між чоловіком та жінкою // Міжнародна науково-практична конференція Свідомість, мозок, мова: актуальні проблеми та міждисциплінарні досягнення*. Львів 2018 [PDF].
2. Борцова М. *Становлення чоловічої гендерної ідентичності*, [PDF].
3. Бучинська О. *Гендерні образи сучасної реклами*. Київ 2018. [PDF].
4. Гребенников В. *Основы семейной жизни*. Москва 1991.
5. Гребенюк М. *Самоідентифікація як механізм формування ідентичності особистості // Проблеми сучасної психології* 8 (2010) 219 – 227 [PDF].
6. Гришко В. *Історичні передумови гендерної нерівності у суспільстві // Підприємництво, господарство і право* 2, (2019), 141-145 [PDF].
7. Гуляс І. *Особливості психологічної статі особистості, Педагогічна психологія*. Івано-Франківськ 2012 [PDF].
8. Дзюба Т. - Коваленко О. *Психологія дорослості з основами геронтопсихології, Навчальний посібник* 2013.[PDF].
9. Ічанська О. *Становлення особистісної ідентичності в ранньому юнацькому віці*. Київ 2002 [PDF].
10. Карпов Денис. *Психологічний аналіз сімейних ролей шлюбних партнерів // Науковий вісник Херсонського державного університету* 4 (2016), 41-45 [PDF].
11. Католик Г. *Дитяча та юнацька психотерапія. Теорія і практика в сучасних наукових дослідженнях*. Львів 201.
12. Кондратик Л. *Він і Вона*. Львів 218.
13. Крат Д. *Вплив засобів масової інформації на розвиток особистості у підлітковому віці // Психологічні науки* 4(49). Київ 2016.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

14. Лемешева Т. *Етапи соціалізації дитини: підготовка до школи та адаптація першокласників // Таврійський вісник освіти* 4 (2013), 270-277 [PDF].
15. Люб'янець Є. *Обійдемося без лелек. Як розмовляти з підлітками про любов і сексуальність* / перекл. Різун Т. Львів 2013.
16. Олійник С. *Психологічні особливості сприймання образу власного тіла у підлітковому віці*. Вінниця 2008 [PDF],
17. Стахневич В. *Формування статевої самосвідомості особистості // Здоровий спосіб життя* 5 (2005), 73-75 [PDF].
18. Павелків Р. *Вікова психологія*. Київ 2011 [PDF].
19. Сидоренко Н. *Перший раз у перший клас: адаптація дитини до навчання у школі*. 2009 [PDF].
20. Цибух Л. – Куляс О. *Особливості кризи середнього віку // Київський науково-педагогічний вісник* 16 (2019), 67-70 [PDF].
21. Юнг Карл. *Архетипи і колективне несвідоме* / перкл. Котюк К. Львів 2013.

Інтернет ресурси:

1. *Визначення соціального конструктивізму // Greelane* (дата звернення 8.02.2020).
2. Гейдок С. *Я залишався з дівчиною-садисткою 20 лютого 2019 //BBC Україна* www.bbc.com. (13.02.2020).
3. Грабовська Г. *Чоловіків звинувачують у тому, що вони є чоловіками 13 лютого 2018 // zbruc.eu* (12.02.2020).
4. Данагулян Л. *Чому так важливо відокремитися від батьків 2 липня 2020 // explainer.com.ua* (20.11.2020).
5. Добко Т. *Про гендер і гендерну мову 14 січня 2020 // zbruc.eu* (28.10.2020).
6. *Єдинів комплекс у дорослих симптоми, рішення і наслідки // ua.sainte-anastasio.org* (6.11.2020).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

7. *Единів комплекс. // Учбові Матеріали для студентів і школярів України* um.co.ua. (6. 11. 2020).
8. *Звиняцьківська З. Я і Воно. Коментарі до тез проти анти дискримінаційної експертизи 26 червня 2016 // Нова Українська Школа* nus.org.ua (28.10.2020).
9. *Ідентичність // www. jnsm.com.ua (6.11.2020).*
10. *Інтеграція // Великий тлумачний словник сучасної Української мови* slovopedia.org.ua (6.11.2020).
11. *Кігічак-Борщевська Анжела. Підліткова криза: війна з суспільством чи захист від страху 25 листопада 2005 // Інформаційно – аналітичний тижневик «Дзеркало Тижня Україна»* zn.ua (17.11.2020).
12. *Когут І. Соціально – економічний портрет студентів 30 травня 2016 // Аналітичний Центр* sedos.org.ua (21. 02. 2020).
13. *Колеснікова О. Роль мами і тата у вихованні дитини, вікові кризи від народження до трьох років 17 грудня 2014 // Світ мам* svitmam.ua (29.10.2020).
14. *Корєєва Т. Постмодерністський фемінізм, « пост фемінізм», фемінізм третьої хвилі // sg-sofia.com.ua (8.02.2020).*
15. *Королович О. Ти повинен! Сучасні чоловіки перебувають у найбільшому стресі за всю історію. Чому, і що з цим робити? 8 жовтня 2019 // Тексти* Ua texty.org.ua (20.11.2020).
16. *Криза підліткового віку // EuroMD Портал для пацієнтів* euromd.com.ua (17.11.2020).
17. *Криза середнього віку у чоловіків: що необхідно знати і робити жінкам // ukr.media (20.11.2020).*
18. *Лабковський М. 10 ознак справжнього чоловіка 12 березня 2017 // НВ журнал Блог Михайла Лабковського* life.nv.ua (19.11.2020).
19. *Ліпич М. Сепарація від батьків, 5 причин ,чому вашій дитині потрібен літній відпочинок без вас // Освіторія Медія* osvitoria.media (20.11.2020).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

20. Лось О. *Психосексуальний розвиток в дошкільному віці* // Асоціація сексологів та сексотерапевтів України sexology.org.ua (6.11.2020).
21. Лугова М. *Життя без дітей. Чайлдфрі — егоїсти чи гуманісти?* 22 вересня 2019 // Інтернет сторінка « Волинь-нова» volyn.com.ua(22.11.2020).
22. Мамоєнко Ю. *Про що говорять чоловіки у кабінеті психолога* 13 грудня 2019 // Йод. Медіа iod.media (20.11.2020).
23. *Маскулінність* // Азбука гендеру a-z-gender.net (8.02.2020).
24. Нестерова Г. *Формування у дошкільників психологічної готовності до навчання у школі 2010* // Учебные материалы works.doklad.ru (10.11.2020).
25. *Психологи розповіли, чому чоловіки залишаються самотніми* 13 серпня 2018 // Західна інформаційна корпорація zik.ua (22.11.2020).
26. *Психологічні особливості соціалізації та самореалізації людей похилого віку* // neuronews.com.ua (20.11.2020).
27. *Пубертат, портал української мови та культури «Словник UA»*// slovnyk.ua (10.11.2020).
28. *Різниця між генотипом і фенотипом* 22 липня 2019 // greelane.com (16.11.2020).
29. Савинова О. *Чоловічі кризи і як їх пережити* 16 травня 2017 // BBC News Україна www.bbc.com/ukrainian (20.11.2020).
30. *Соціальна ідентичність* // Вісник психології і педагогіки www.psyh.kiev.ua (6.11.2020).
31. *Статева дисфункція, не зумовлена органічним розладом або захворюванням* Бібліотека « Здоров'я України» // www.dovidnyk.org (18.11.2020).
32. Тонких Н. *Гендерна соціалізація дітей: чи можливе виховання без нав'язування стереотипів* 22 червня 2015 // Компанія проти сексизму «Повага» povaha.org.ua (19.02.2020).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

33. Федорець С. *Дитяча сексуальність: поради батькам* 14 вересня 2019 // Інформаційно – аналітичний тижневик «Дзеркало Тижня Україна» zn.ua (6.11.2020).
34. *Фемінізм, історія реконструкції жіночості* // Сайт Християнської сім'ї c4u.org.ua (8.02.2020).
35. Фурсова С. *Роль батька у вихованні дітей* 12 березня 2010 // Тернопільський сайт для батьків dity.te.ua(29.10.2020).
36. *Хто такі асексуали та антисексуали* 1 березня 2019// health.24tv.ua (22.11.2020).
37. *Чим відрізняються чоловічий і жіночий мозок, та на що це впливає* // ukrhealth.net (16.11.2020).
38. Шкробут М. *Сеперація від батьківської родини як необхідна умова щасливого подружнього життя* 8 лютого 2019 // Українська Асоціація Християнської Психології hristian-psychology.org.ua (20.11.2020).
39. Щербакова Н. *8 таємничих чоловічих травм* 4 січня 2017 // mors.in.ua (6.11.2020).
40. *30% дзвінків про домашнє насильство надходить від чоловіків.* 10 березня 2017. // Українська правда life.pravda.com.ua. (12.02. 2020).
41. Явір Б. *Ідентичності.* 12 листопада 2014 // zbruc.eu (6.11.2020).
42. *Як і коли виникли перші монаші спільноти та чини* 4 черевня 2014 // Католицький Суспільно-релігійний сайт credo.pro (22.11.2020).
43. *DSM III* // Psychiatry online dsm.psychiatryonline.org (28.10.2020).
44. Jordan P. *There was plenty of motivation to take me out. It just didn't work* // youtube.com (15.02.2020).
45. *Почему Эдипов комплекс в подростковом возрасте?* 18 березня 2019 / Перекл. Авто. // Центр детской психологи [http www. avgustcenter.ru](http://www.avgustcenter.ru) (6.11.2020).
46. *Психоанализ и психоаналитическое бизнес-консультирование, Национальный исследовательский университет «Высшая школа*

СПИСОК ДЖЕРЕЛ І ЛІТЕРАТУРИ

экономики» Образовательные программы магистратуры (Москва) // Факультет социальных наук / Перкл. Авто. www.hse.ru (6.11.2020).